

Brusel, 20. června 2016
(OR. en)

10255/16

COHOM 79
COPS 192
CFSP/PESC 485
CSDP/PSDC 344
FREMP 116
INF 110
JAI 579
RELEX 517

VÝSLEDEK JEDNÁNÍ

Odesílatel:	Generální sekretariát Rady
Dne:	20. června 2016
Příjemce:	Delegace
Č. předchozího dokumentu:	10138/16 COHOM 72 COPS 188 CFSP/PESC 478 CSDP/PSDC 338 FREMP 111 INF 108 JAI 570 RELEX 513
Předmět:	Výroční zpráva EU o lidských právech a demokracii ve světě za rok 2015 – tematické části

Delegace naleznou v příloze výroční zprávu EU o lidských právech a demokracii ve světě za rok 2015 – tematickou část, kterou přijala Rada na 3477. zasedání konaném dne 20. června 2016.

**VÝROČNÍ ZPRÁVA EU
O LIDSKÝCH PRÁVECH A DEMOKRACII
VE SVĚTĚ ZA ROK 2015**

tematická část

(Zasedání Rady pro zahraniční věci dne 20. června 2016)

Obsah

Obsah	2
1. Úvod	3
2. Přístup EU ke konfliktům a krizím založený na lidských právech.....	11
3. Řešení hlavních výzev v oblasti lidských práv a demokracie	22
4. Lidská práva ve všech vnějších politikách EU	48

1. Úvod

Vzhledem k nestabilitě a konfliktům na Blízkém východě a v částech Asie a Afriky, následné migrační krizi a opakovaným teroristickým útokům na civilisty byl rok 2015 pro Evropskou unii a mezinárodní společenství obecně rokem mimořádných výzev. ISIL/Dá'iš rozšířil svoji kontrolu na části Sýrie a Iráku, přičemž se dopouštěl masových zvěrstev a útoků na lidská práva. V mnoha dalších částech světa jsme byli svědky závažného porušování lidských práv a znepokojující tendence obtěžovat a napadat aktivisty a občanskou společnost.

V roce 2015 přijala EU nový **akční plán EU pro lidská práva a demokracii (2015–2019)**¹, který vytyčuje priority a strategii EU v příštích pěti letech. Účelem tohoto akčního plánu je pokračovat v provádění **strategického rámce EU pro lidská práva a demokracii z roku 2012**² s dostatečnou flexibilitou umožňující reagovat na nové výzvy. Cílem tohoto akčního plánu je rovněž lépe řešit problémy prostřednictvím cílených opatření a systematického a koordinovaného využívání všech nástrojů EU, zejména obecných zásad EU, souborů nástrojů a jiných dohodnutých postojů, a různých nástrojů financování vnější činnosti, zejména evropského nástroje pro demokracii a lidská práva. Akční plán byl vypracován na základě společného sdělení s názvem Lidská práva i nadále těžištěm agendy EU³, které předložily vysoká představitelka a Evropská komise.

¹ *Akční plán EU pro lidská práva a demokracii:*
http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/eu_action_plan_on_human_rights_and_democracy_en.pdf. Nový akční plán je rozdělen do těchto **pěti kapitol: I.** Posílení odpovědnosti místních subjektů **II.** Řešení výzev v oblasti lidských práv **III.** Zajištění komplexního přístupu v oblasti lidských práv při řešení konfliktů a krizí **IV.** Podpora lepší soudržnosti a důslednosti **V.** Účinnější politika EU v oblasti podpory lidských práv a demokracie.

² Rada Evropské unie, Lidská práva a demokracie: strategický rámec EU a akční plán EU, dokument 11737/12, 25. června 2012:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-11737-2012-INIT/en/pdf>.

³ Dokument JOIN(2015) 16 final:
<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015JC0016&rid=2>.

Zvláštní zástupce EU pro lidská práva Stavros Lambrinidis, který by jmenován v roce 2012, pokračoval pod vedením vysoké představitelky, místopředsedkyně Komise v úsilí o zvyšování důslednosti, účinnosti a viditelnosti politiky lidských práv v rámci zahraniční politiky EU. Klíčový důraz byl v roce 2015 kladen na posílení spolupráce, kterou EU v oblasti lidských práv vyvíjí se strategickými partnery s významnou regionální a mnohostrannou působností, mimo jiné prostřednictvím opětovných návštěv Mexika, Brazílie, Číny a Jižní Afriky; větší zaměření na sousedství EU, mimo jiné prostřednictvím prvních návštěv Maroka a Ázerbájdžánu; pokračující intenzivní spolupráci s vybranými zeměmi v procesu transformace, včetně Myanmaru/Barmy a Bahrajnu, a zahájení prvních diskusí o lidských právech s Kubou, a posílení spolupráce EU s OSN a s regionálními mechanismy v oblasti lidských práv s cílem podpořit regionální odpovědnost a prosazovat univerzálnost lidských práv, a to mimo jiné zahájením prvního politického dialogu o lidských právech s mechanismy Sdružení národů jihovýchodní Asie (ASEAN) v oblasti lidských práv a prohloubením spolupráce s Africkou unií.

Po tematické stránce zvláštní zástupce EU i nadále kladl velký důraz na zlepšování postavení obránců lidských práv a občanské společnosti a na řešení stále obtížnější situace v mnoha zemích. Hlavním cílem několika misí a následných kontaktů v roce 2015 bylo usilovat o zrušení tvrdých opatření proti nevládním organizacím, jakož i nových zákonů omezujících jejich činnost, zasazovat se o propuštění obránců lidských práv, vytvořit účinnější podpůrné mechanismy a pokusit se o opětovné navázání dialogu nezbytného k řešení těchto otázek.

Zvláštní zástupce EU prostřednictvím návštěv téměř dvaceti zemí v roce 2015, projevů na četných mnohostranných zasedáních na vysoké úrovni a setkání se stovkami klíčových zainteresovaných subjektů z řad vlád/státních orgánů, mezinárodních organizací a občanské společnosti usiloval rovněž o zlepšení účinnosti a viditelnosti EU jakožto předního světového aktéra v oblasti lidských práv a zasazoval se o klíčové priority EU, včetně svobody projevu a sdružování, práv žen a dětí, boje proti mučení, nediskriminace, zrušení trestu smrti, hospodářských, sociálních a kulturních práv, otázky podnikání a lidských práv a prosazování odpovědnosti za porušování lidských práv.

Na **mnohostranné úrovni** se EU i nadále důrazně zasazovala o univerzální prosazování a ochranu lidských práv, přičemž působila zejména prostřednictvím Třetího výboru Valného shromáždění Organizace spojených národů (OSN) a Rady OSN pro lidská práva, ale rovněž i specializovaných agentur OSN, jako je Mezinárodní organizace práce (ILO). V této souvislosti EU v zájmu dosažení svých cílů prosazovala své tematické priority a priority pro jednotlivé země a spolupracovala se zeměmi ze všech regionů. EU rovněž podporovala širší začleňování problematiky lidských práv do veškeré činnosti OSN a přístup založený na lidských právech prosazovala ve vztahu k cílům udržitelného rozvoje, které byly přijaty v září 2015 prostřednictvím Agendy pro udržitelný rozvoj 2030. V únoru Rada přijala závěry o prioritách EU v rámci fór OSN o lidských právech⁴. EU v zájmu zajištění větší účinnosti své účasti na těchto fórech i nadále využívala roční strategický pracovní plán, ujednání o sdílení zátěže s členskými státy EU a cílenou osvětovou činnost. EU rovněž úzce spolupracovala s Úřadem vysokého komisaře Organizace spojených národů pro lidská práva (OHCHR), Radou Evropy a Organizací pro bezpečnost a spolupráci v Evropě (OBSE).

⁴ Dokument 6012/16: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6012-2016-INIT/cs/pdf>

Nástroje EU

EU má pro účely prosazování a podpory lidských práv k dispozici širokou škálu politik a finančních a jiných nástrojů. Patří mezi ně veřejná diplomatická činnost (prohlášení EU), diskrétnější diplomatické nástroje (demaře⁵ a politické dialogy), ale rovněž obecné zásady EU v oblasti lidských práv a strategie v oblasti lidských práv pro jednotlivé země, pravidelné dialogy o lidských právech a projekty zaměřené na finanční spolupráci, včetně podpory občanské společnosti. EU usiluje o to, aby zajistila optimální interakci mezi těmito nástroji, tj. aby je používala co nejúčinněji a v takové kombinaci, která zajistí dosažení nejlepších výsledků. Otázky lidských práv by neměly být omezeny například na dialogy o lidských právech, ale měly by být zařazovány i na program jiných zasedání, včetně politických či jiných dialogů (např. o uvolnění vízového režimu) a summitů.

Obecné zásady v oblasti lidských práv: EU přijala 11 souborů obecných zásad⁶, které stanoví prioritní oblasti vnější činnosti. Nejnověji byly přijaty obecné zásady týkající se svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení a obecné zásady týkající se svobody projevu online a offline. Jsou určeny v prvé řadě k tomu, aby sloužily jako praktická pomůcka, která by byla vodítkem pro subjekty EU po celém světě při provádění priorit EU v oblasti lidských práv na místní úrovni. Obecné zásady jsou pravidelně aktualizovány.

Strategie v oblasti lidských práv pro jednotlivé země: tyto strategie jsou ve velké míře připravovány na místní úrovni delegacemi EU a na základě analýzy situace v oblasti lidských práv v dané zemi. Tyto strategie se staly klíčovými nástroji, které pomáhají zajistit soudržnost politik. Určují nejdůležitější priority činnosti EU v oblasti lidských práv a demokracie, stanovují hlavní dlouhodobé a krátkodobé cíle a popisují konkrétní činnosti, které mají být za účelem dosažení těchto cílů v dané zemi vykonány.

⁵ Demaře je druh diplomatické iniciativy. Jedná se o formální krok, při němž je osloven zástupce třetí země nebo mezinárodní organizace s cílem jej přesvědčit či informovat o konkrétní otázce nebo zjistit formální stanovisko dané vlády k uvedené otázce. Může mít písemnou nebo ústní podobu.

⁶ Úplný seznam jedenácti obecných zásad EU v oblasti lidských práv viz: http://eeas.europa.eu/human_rights/docs/index_en.htm.

Dialogy o lidských právech: V průběhu let byly navázány dialogy o lidských právech s rostoucím počtem zemí. Mezi jejich hlavní cíle patří: jednat o otázkách společného zájmu a posilovat spolupráci v oblasti lidských práv na mnohostranných fórech, například na půdě Organizace spojených národů, a umožnit EU dát partnerským zemím najevo své znepokojení, pokud jde o porušování lidských práv, shromažďovat informace a usilovat o zlepšení situace v oblasti lidských práv v dané partnerské zemi. Tyto dialogy jsou klíčovými nástroji, jejichž pomocí se EU na dvoustranné úrovni angažuje v otázkách lidských práv, mimo jiné ohledně konkrétních témat, jako je mučení, trest smrti, svoboda náboženského vyznání nebo přesvědčení, svoboda projevu online a offline, zdravotní postižení, práva žen a dětí, základní práva a principy při práci a spolupráce v rámci mnohostranných fór.

V roce 2015 EU uspořádala formální dialogy a konzultace o lidských právech se 34 partnerskými zeměmi a regionálními skupinami. Byly opět navázány dialogy s Egyptem a Tuniskem (dialog s těmito dvěma zeměmi se naposledy konal v roce 2010) a poprvé od roku 2009 i s Běloruskem. Kromě toho se do dialogu s EU zapojily mnohé ze 79 afrických, karibských a tichomořských zemí, jež jsou smluvními stranami dohody z Cotonou.

Před zahájením dialogů o lidských právech se v Bruselu a v zemi, kde má dialog proběhnout, konají konzultace s občanskou společností. Pořádány jsou rovněž hodnotící schůzky o výsledcích dialogů. Politická fóra a dialogy jsou v průběhu celého roku doplněny technickými zasedáními s organizacemi občanské společnosti, při nichž EU sdílí informace o činnostech a politikách. V květnu roku 2015 byla uspořádána inovativní iniciativa s **Tuniskem** s cílem pořádat v těsné návaznosti na dialog mezi EU a Tuniskem o lidských právech dialog mezi občanskou společností, tuniskou vládou a EU.

EU v rámci fór OSN o lidských právech

Partnerství EU–OSN v oblasti lidských práv: EU pevně podporuje orgány OSN v oblasti lidských práv a prosazuje pružně reagující a účinný systém OSN v této oblasti, který dosahuje výsledky. EU podporuje vysokého komisaře a jeho tým v jejich činnosti v oblasti lidských práv probíhající po celém světě. Podporuje plnou spolupráci v rámci zvláštních postupů Rady OSN pro lidská práva, mimo jiné i zajištěním neomezeného přístupu držitelů mandátu k jednotlivcům a občanské společnosti a udržováním kontaktů s nimi. EU je neochvějná ve své podpoře smluvních orgánů OSN a při své práci týkající se jednotlivých zemí čerpá z jejich zjištění a doporučení. Podobným způsobem EU podporuje všeobecný pravidelný přezkum a vyzývá všechny země, aby se do tohoto procesu plně zapojily, mimo jiné tím, že zajistí, aby byla v návaznosti na doporučení přijímána příslušná opatření.

70. zasedání Třetího výboru Valného shromáždění OSN: Třetí výbor (sociální, humanitární a kulturní záležitosti) Valného shromáždění OSN se na 70. zasedání konaném v říjnu a listopadu 2015 zabýval přibližně 60 rezolucemi, přičemž EU byla velmi aktivní – vydala devět formálních prohlášení a zapojila se do více než 45 interaktivních dialogů s úředníky OSN, držiteli mandátu v oblasti lidských práv a vysokým komisařem pro lidská práva. EU předložila iniciativy týkající se svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení, práv dítěte (společně se skupinou GRULAC⁷), Korejské lidově demokratické republiky (společně s Japonskem) a Myanmaru/Barmy – které byly všechny přijaty se značnou podporou – a podpořila rovněž řadu partnerských iniciativ, včetně rezolucí o Íránu, Sýrii a obráncích lidských práv.

Rada OSN pro lidská práva, 28. až 30. zasedání a dvě zvláštní zasedání:

Rok 2015 byl pro Radu pro lidská práva dalším rušným rokem, neboť během něho proběhla tři řádná zasedání doplněná dvěma zvláštními zasedáními: první se konalo dne 1. dubna „s ohledem na teroristické útoky a zneužívání a porušování lidských práv spáchané teroristickou skupinou Boko Haram“ a druhé dne 17. prosince a týkalo se „zamezení dalšímu zhoršení situace v oblasti lidských práv v Burundi“.

⁷ GRULAC – Skupina latinskoamerických a karibských států.

Mezinárodní organizace práce (ILO), Mezinárodní konference práce a Správní rada: Během 104. Mezinárodní konference práce a 323., 324. a 325. zasedání Správní rady, jakož i během dvou jednání tripartity v roce 2015 bylo Mezinárodní organizaci práci doručeno 55 prohlášení EU. EU a její členské státy podpořily základní principy a práva při práci, udržitelný rozvoj, ochranu pracovníků zejména před nepřijatelnými formami práce, jakož i sledování pokroku v úsilí o zajištění důstojné práce. Zabývaly se porušováním základních pracovních standardů týkajících se nucené práce v Eritreji, Mauritánii, Myanmaru a Kataru, dětskou prací v Kambodži a Kamerunu a svobodou sdružování v Bangladéši, Bělorusku, na Fidži, v Guatemale a Svazijsku. EU rovněž důrazně podpořila práci jediného mechanismu dohledu ILO nad pracovními standardy.

Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (EIDHR)

Evropský nástroj pro demokracii a lidská práva (EIDHR) je jedním z klíčových nástrojů financování vnější pomoci používaných k prosazování a podpoře demokracie a lidských práv po celém světě. EIDHR se může díky své klíčové výhodě, jíž je možnost působit bez souhlasu hostitelské vlády, zaměřit na citlivé otázky a inovativní přístupy a spolupracovat přímo s izolovanými nebo marginalizovanými organizacemi občanské společnosti.

Ve srovnání s obdobím 2007–2013 byl EIDHR na období 2014–2020 upraven tak, aby byl relevantní pro nové skutečnosti, strategičtější ve svém zaměření a procesně snadno použitelný. Jeho rozpočet byl navýšen a díky tomu bude EU moci více podporovat rozvoj prosperujících občanských společností a jejich specifickou úlohu coby klíčových aktérů pozitivní změny na podporu lidských práv a demokracie. To zahrnuje posílenou schopnost EU rychle reagovat na mimořádné situace v oblasti lidských práv a silnější podporu mezinárodních a regionálních mechanismů na ochranu lidských práv.

Podpora je poskytována rovněž na uskutečňování volebních pozorovatelských misí, provádění jejich doporučení a zlepšování demokratických a volebních postupů. Konkrétní cíle EIDHR byly též lépe vymezeny s ohledem na ochranu lidských práv a podporu demokratických procesů, mimo jiné zejména na:

- důraznější formulaci o úloze občanské společnosti, včetně konkrétního odkazu na spolupráci občanské společnosti, místních orgánů a příslušných státních institucí;
- větší důraz na každou ohroženou skupinu (národnostní, etnické, náboženské a jazykové menšiny, ženy, lesby, gaye, bisexuály, transgender a intersexuální osoby (LGBTI), původní obyvatelstvo);
- větší důraz na hospodářská, sociální a kulturní práva.

2. Přístup EU ke konfliktům a krizím založený na lidských právech

Začleňování problematiky lidských práv do předcházení konfliktům, zvládání krizí a přechodného soudnictví

V roce 2015 ovlivnily konflikty a krize životy milionů osob z řad civilního obyvatelstva. Při mnohých ozbrojených konfliktech běžně dochází k závažnému porušování mezinárodního humanitárního práva a práva v oblasti lidských práv. Závazek EU v oblasti lidských práv zahrnuje začleňování problematiky lidských práv do všech jejích politik a finančních nástrojů týkajících se těchto otázek.

EU podnikla v roce 2015 další kroky k začlenění svých politik v oblasti lidských práv a rovnosti žen a mužů do plánování, provádění, vedení a hodnocení **misí a operací společné bezpečnostní a obranné politiky (SBOP)**.

V souladu s postupy pro řešení krizí z roku 2013⁸ byla problematika lidských práv a rovnosti žen a mužů řešena při plánování nových misí a operací a rozbor situace v oblasti lidských práv a rovnosti žen a mužů byl zahrnut do plánovacích dokumentů SBOP. V roce 2015 působili ve většině misí a operací SBOP poradci nebo kontaktní osoby pro lidskoprávní či genderové otázky. Úkolem poradců a kontaktních osob je začleňovat problematiku lidských práv a rovnosti žen a mužů do činnosti v rámci mise či operace a provádět konkrétní aktivity.

Aspekty lidských práv a genderové problematiky jsou zahrnuty rovněž do odborné přípravy pro účely SBOP, tj. orientační odborné přípravy v oblasti SBOP a odborné přípravy před nasazením, a do kurzů o reformě bezpečnostního sektoru pořádaných různými členskými státy v rámci Evropské bezpečnostní a obranné školy. Na problematiku lidských práv a rovnosti žen a mužů je kladen důraz rovněž v rámci kurzů na vysoké úrovni a kurzů pro vedoucí pracovníky misí. Specializovaná odborná příprava v oblasti lidských práv, rovnosti žen a mužů, dětí a ozbrojených konfliktů, ochrany civilního obyvatelstva a předcházení konfliktům je dostupná rovněž prostřednictvím Evropské bezpečnostní a obranné školy a jiných iniciativ členských států.

⁸ Dokument 7660/2/13 REV 2:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7660-2013-REV-2/en/pdf>.

Během roku 2015 hrála EU významnou úlohu – mimo jiné prostřednictvím technického poradenství poskytovaného **poradní misí na Ukrajině (EUAM)** – při vypracovávání ukrajinské národní strategie pro lidská práva, kterou v srpnu 2015 schválil prezident Petro Porošenko, a akčního plánu pro její provádění v období let 2016 až 2020. Poradci mise EUAM se zapojili do činnosti pracovních skupin a předložili doporučení, jež byla zahrnuta do konečného návrhu akčního plánu. Klíčové příspěvky poradců mise EUAM zahrnovaly poradenství o boji proti mučení a nelidskému zacházení, ochraně práv vězňů, zásadních reformách vězeňství a zajištění práva na spravedlivý proces, práva na soukromí a svobody pokojného shromažďování. Poradci mise EUAM se zasazovali o rovnost žen a mužů, ratifikaci Istanbulské úmluvy (zaměřené na předcházení násilí páchanému na ženách a domácímu násilí a na boj proti němu) a přijetí národního akčního plánu pro provádění rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 (která se zabývá dopadem války na ženy a úlohou, již mohou ženy plnit při zvládání konfliktů).

V listopadu 2015 přijala Rada závěry a politický rámec EU pro podporu **přechodného soudnictví**⁹. EU se tak stala první regionální organizací, která má zvláštní strategii týkající se přechodného soudnictví. Politický rámec prokazuje odhodlání EU prosazovat přechodné soudnictví a posiluje konzistentnost angažovanosti EU. Poskytuje rovněž vodítka pro zaměstnance EU a jejich členských států.

Na praktické úrovni byla EU v této oblasti i nadále aktivní a v zemích procházejících procesem transformace se angažovala prostřednictvím své činnosti v oblasti reakce na krize, předcházení konfliktům, obnovy po skončení konfliktů, bezpečnosti a rozvoje. Na uvedenou otázku bylo v roce 2015 upozorněno v rámci více než dvanácti politických dialogů s partnerskými zeměmi. V říjnu byl jmenován vyslanec EU pro mírový proces v Kolumbii, aby byl nápomocen při provádění mírové dohody, již bylo v této zemi dosaženo dne 23. září. V průběhu roku byla rovněž uspořádána odborná příprava pro zaměstnance EU a členských států zabývající se otázkami přechodného soudnictví.

⁹ Dokument 13576/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13576-2015-INIT/cs/pdf>.

EU byla i nadále jedním z největších finančních přispěvatelů na iniciativy v oblasti přechodného soudnictví realizované po celém světě, přičemž poskytovala financování pro oblast soudnictví, pro iniciativy zaměřené na zjišťování pravdy a pro programy zabývající se institucionálními reformami a odškodněním, a to i prostřednictvím podpory občanské společnosti a skupin sdružujících oběti. Projekty financované v roce 2015 sahaly od malého pilotního projektu v Demokratické republice Kongo na podporu přístupu obětí ke spravedlnosti až po poskytování rozsáhlé podpory pro odbornou přípravu státních zástupců a osvětové kampaně pro Mezinárodní trestní tribunál pro bývalou Jugoslávii, ustanovený OSN. EU rovněž podporovala přístup ke spravedlnosti pro oběti prostřednictvím celosvětového programu pro přechodné soudnictví zohledňující hledisko rovnosti žen a mužů, prováděného společně s organizací UN Women.

EU při podpoře přechodného soudnictví i nadále úzce spolupracovala s OSN (zejména se zvláštním zpravodajem pro prosazování pravdy, spravedlnosti, odškodnění a záruk proti recidivě), s regionálními organizacemi a občanskou společností.

EU pokračovala v úsilí zajistit, aby se pachatelé genocidy, válečných zločinů a zločinů proti lidskosti ze svých činů zodpovídali, a dosáhnout spravedlnosti pro oběti brutálních činů. V této souvislosti pokračovala EU v podpoře **Mezinárodního trestního soudu (ICC)**¹⁰, a to i tím, že tomuto soudu poskytovala politickou podporu v rámci mnohostranných fór, jako je Rada bezpečnosti OSN a Rada OSN pro lidská práva. EU poskytuje finanční pomoc soudu a subjektům občanské společnosti ve snaze podpořit jeho poslání.

Jedním z příkladů takové podpory je pokračující angažovanost EU v zájmu dosažení všeobecné platnosti Římského statutu a podpora lepšího pochopení mandátu ICC. EU i nadále vyvíjí veškeré úsilí o dosažení pokroku v tomto procesu se třetími státy, zejména v průběhu dialogů o lidských právech, prostřednictvím systematických celosvětových kampaní využívajících demarší, pořádáním místních nebo regionálních seminářů specificky zaměřených na tuto problematiku, systematickým zahrnováním ustanovení týkajícího se ICC do dohod se třetími zeměmi, vyzýváním k ratifikaci statutu ICC nebo k přistoupení k němu, jakož i nabízením pomoci při jeho uplatňování nebo prostřednictvím finanční podpory poskytované organizacím občanské společnosti zasazujícím se o všeobecnou platnost Římského statutu.

¹⁰ V souladu s rozhodnutím Rady 2011/168/SZBP ze dne 21. března 2011 a s dohodou z roku 2006 o spolupráci a pomoci.

EU a její členské státy sehrávají vedoucí úlohu v úsilí o posílení spolupráce s tímto soudem. EU zejména přijala důsledná opatření, aby podnítila plnou spolupráci států s ICC, včetně neprodleného výkonu zatýkacích rozkazů. Reakce EU na odmítnutí spolupráce s Mezinárodním trestním soudem ze strany třetích států byla zaměřena zejména na způsob, jakým EU a její členské státy mohou reagovat na případy odmítnutí spolupráce a na trvající nebo opakované případy odmítnutí spolupráce, a na to, kdy se vyvarovat jiných než nezbytných kontaktů s jednotlivci, na něž se zatýkací rozkazy vydané ICC vztahují. Příkladem tohoto přístupu je reakce EU na návštěvu súdánského prezidenta Omara Al-Bašíra v Jihoafrické republice v červnu 2015.¹¹

EU byla rovněž i nadále plně odhodlána provádět zásadu doplňkovosti zakotvenou v Římském statutu. Za tímto účelem poskytla EU operační poradenství ohledně překlenutí mezery mezi systémem mezinárodního soudnictví a vnitrostátními systémy soudnictví. Například v Pobřeží slonoviny přispěla EU k posílení odvětví soudnictví a vězeňství. Zvláštní prioritou byla rehabilitace soudního systému tak, aby občanům poskytoval rovný přístup.

EU byla i nadále jedním z hlavních zastánců **mezinárodního humanitárního práva** a humanitárních zásad. Například komisař EU pro humanitární pomoc a řešení krizí Christos Stylianides vyzval v prohlášeních odsuzujících útoky na Mezinárodní výbor Červeného kříže ze dne 25. srpna a 2. září 2015 všechny strany konfliktu, aby respektovaly mezinárodní humanitární právo a zastavily útoky na humanitární pracovníky. Komisař v prohlášení ze dne 18. září 2015 o útoku na civilní oblasti v syrském Aleppu odsoudil veškeré nerozlišující útoky na civilisty a naléhavě vyzval všechny strany konfliktu, aby respektovaly mezinárodní humanitární právo a chránily civilisty. Podobně komisař v prohlášení o leteckém útoku na nemocnici provozovanou Lékaři bez hranic v afghánském Kundúzu, k němuž došlo dne 3. října 2015, vyzval všechny strany konfliktu, aby respektovaly mezinárodní humanitární právo a zajistily ochranu zdravotnických zařízení a humanitárních pracovníků.

¹¹ 150614_02_en, Brussels, 14/06/2015:
http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/150614_02_en.htm.

EU pokračovala v uplatňování svých obecných zásad z roku 2005 týkajících se mezinárodního humanitárního práva (aktualizovaných v roce 2009), v nichž jsou stanoveny operační nástroje na podporu dodržování mezinárodního humanitárního práva pro Evropskou unii a její orgány a instituce. Cílem těchto obecných zásad je rovněž podporovat dodržování mezinárodního humanitárního práva třetími státy a nestátními subjekty. EU pokračovala v úsilí o rozšíření účasti na uplatňování hlavních nástrojů mezinárodního humanitárního práva a dalších relevantních právních nástrojů, které mají na mezinárodní humanitární právo dopad.¹²

V zájmu zajištění lepšího provádění mezinárodního humanitárního práva na vnitrostátní úrovni Evropská unie nadále podporovala státy v jejich úsilí o přijetí vnitrostátních právních předpisů týkajících se jejich závazků podle mezinárodního humanitárního práva. EU například apelovala na vládu Iráku, aby přistoupila k Druhému dodatkovému protokolu k Ženevským úmluvám, a umožnila tak plné uplatňování mezinárodního humanitárního práva v souvislosti s ozbrojenými konflikty, které nemají mezinárodní charakter. EU rovněž financovala programy zaměřené na pomoc při budování účinného a odpovědného bezpečnostního sektoru a soudnictví.

EU i nadále podporovala šíření publikací o mezinárodním humanitárním právu a odbornou přípravu v této oblasti realizované v rámci EU i ve třetích zemích, zejména ve vztahu k vnitrostátním orgánům, ozbrojeným nestátním subjektům a humanitárním subjektům. Například program školení výcvikových misí EU pro Somálsko a Mali zahrnuje odbornou přípravu týkající se práva v oblasti lidských práv a mezinárodního humanitárního práva.

Důležitým partnerem při zajišťování odborné přípravy v oblasti mezinárodního humanitárního práva a jeho šíření byl stále Mezinárodní výbor Červeného kříže, jenž byl i nadále příjemcem finančních prostředků ze strany EU pro tento účel.

¹² Při plném respektování pravomocí udělených EU v záležitostech týkajících se mezinárodního humanitárního práva a omezení uložených EU v těchto záležitostech Smlouvou o Evropské unii (SEU) a Smlouvou o fungování Evropské unie (SFEU) ve znění Lisabonské smlouvy.

U příležitosti **32. konference Mezinárodního Červeného kříže a Červeného půlměsíce**, která se konala ve dnech 8. až 10. prosince roku 2015, předložily EU, její členské státy a vnitrostátní organizace Červeného kříže v Evropské unii řadu ambiciózních společných závazků.¹³ Cílem těchto závazků je kromě jiného upevnit dodržování mezinárodního humanitárního práva, posílit mezinárodní humanitární právo v oblasti ochrany osob zbavených svobody, podpořit a šířit mezinárodní humanitární právo, jakož i zvýšit respekt k lékařským misím a zlepšit jejich ochranu během ozbrojených konfliktů nebo při jiných mimořádných situacích a předcházet sexuálnímu násilí a násilí na základě pohlaví páchanému během ozbrojených konfliktů nebo v obdobích bezprostředně následujících po katastrofách a jiných mimořádných situacích a na tyto druhy násilí reagovat.

Migranti, uprchlíci a žadatelé o azyl

V roce 2015 byla Evropa konfrontována s nevídaným přílivem uprchlíků, žadatelů o azyl a nelegálních migrantů, včetně výrazného nárůstu podílu migrujících dětí, jehož důsledkem byla humanitární krize ve Středomoří a podél západobalkánské migrační trasy, včetně pokračujících tragických ztrát na životech na moři.

¹³ Internetová stránka <http://rcrcconference.org/international-conference/pledges/>.

V konfrontaci s tímto velkým problémem se EU snažila, aby prioritou její reakce bylo zajištění ochrany lidských práv. Evropská rada se v prohlášení ze dne 23. dubna¹⁴ a v závěrech ze zasedání ve dnech 25. a 26. června¹⁵ shodla na tom, že na humanitární krizi je třeba urychleně a efektivně reagovat a zároveň vypracovat střednědobou a dlouhodobou strategii a posílit spolupráci se třetími zeměmi původu a tranzitu. V Evropském programu pro migraci¹⁶, který v květnu přijala Evropská komise, je respektování lidských práv prioritou napříč všemi pilíři činnosti. Afričtí a evropští vedoucí představitelé, kteří se ve dnech 11. a 12. listopadu sešli na summitu ve Vallettě, zdůraznili význam ochrany lidských práv migrantů. V akčním plánu¹⁷, který byl na zmíněném summitu přijat, je uvedena řada jasných závazků v tomto ohledu, včetně usnadnění přístupu ke spravedlnosti, právní pomoci, ochraně svědků, zdravotní a sociálně psychologické podpoře pro uprchlíky, migranty a žadatele o azyl; podpory zemí v jejich úsilí o přistoupení k Úmluvě o uprchlících z roku 1951 a k jejímu protokolu z roku 1967 a jejich naplňování; posílení ochranných kapacit hostitelských zemí a řešení případů porušování lidských práv, které přispívají k nestabilitě. Pevný závazek respektovat důstojnost migrantů a uprchlíků a jejich lidská práva byl dále zopakován na konferenci na vysoké úrovni týkající se trasy přes východní Středomoří a západní Balkán, která se konala dne 8. října v Lucemburku, a formulován do podoby do konkrétních operativních opatření v prohlášení vedoucích představitelů o přílivu uprchlíků po západobalkánské trase, přijatém dne 25. října¹⁸.

¹⁴ Dokument 204/15: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2015/04/23-special-euco-statement/>.

¹⁵ Dokument 500/15: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2015/06/26-euco-conclusions/>.

¹⁶ Dokument COM(2015) 240 final: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52015DC0240&qid=1465546809512&from=CS>.

¹⁷ Dokument 809/15: <http://www.consilium.europa.eu/en/press/press-releases/2015/11/12-valletta-final-docs/>.

¹⁸ Internetová stránka: http://ec.europa.eu/news/2015/docs/leader_statement_final.pdf.

Lidská práva jsou dlouhodobou prioritou EU ve spolupráci se třetími zeměmi v rámci komplexní vnější migrační politiky – Globálního přístupu k migraci a mobilitě (GAMM)¹⁹ – který obsahuje lidská práva migrantů a uprchlíků jako průřezové téma. EU v roce 2015 i nadále podporovala projekty v partnerských zemích s cílem zlepšit podmínky zadržování migrantů, činnosti na zlepšení zacházení s migrujícími dětmi bez doprovodu, projekty budování kapacit na podporu rozvoje lepších systémů ochrany uprchlíků a projekty na zlepšení přístupu migrantů ke spravedlnosti. Evropská komise vyčlenila v rámci migračního balíčku z 9. září částku 1,8 miliard EUR na zřízení svěřenského fondu EU pro Afriku²⁰, z něhož budou mimo jiné financovány projekty na zajištění lepší ochrany migrantů, uprchlíků a žadatelů o azyl a podporovány komunity, které jim poskytují útočiště. Regionální svěřenský fond Evropské unie zřízený v reakci na krizi v Sýrii²¹ (fond Madad) přijal v roce 2015 první soubory opatření zaměřené na řešení krize ve výši 390 milionů EUR. Svěřenský fond poskytne pomoc přibližně 1,5 milionu syrských uprchlíků, jakož i hostitelským komunitám v Jordánsku, Libanonu a Turecku a zaměří se na vzdělávání, odolnost a místní rozvoj, zdraví, vodu a hygienu, jakož i na zabezpečení potravin s důrazem na děti a mladé lidi. V listopadu 2015 spustila EU nástroj pro uprchlíky v Turecku, z něhož budou poskytnuty 3 miliardy EUR na podporu syrských uprchlíků v Turecku. EU pokračuje v podpoře regionálního programu rozvoje a ochrany v Iráku, Jordánsku a Libanonu pro uprchlíky ze Sýrie a v roce 2015 byly zahájeny dva nové regionální programy rozvoje a ochrany, a to v Africkém rohu a v severní Africe. Klíčovým prvkem těchto programů je ochrana lidských práv migrantů a uprchlíků. V rámci celosvětové výzvy k podávání návrhů evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) v roce 2015 bylo vyčleněno 5 milionů EUR na projekty na podporu lidských práv migrantů, včetně žadatelů o azyl ve třetích zemích a vnitřně vysídlených osob, jakož i osob bez státní příslušnosti. Tato částka je doplněním 11,5 milionu EUR získaných v rámci celosvětové akce občanské společnosti, která byla zahájena v roce 2014 a zaměřila se na ochranu a prosazování práv ohrožených migrantů a obětí obchodování s lidmi.

¹⁹ Internetová stránka <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011DC0743&from=CS>.

²⁰ Internetová stránka http://ec.europa.eu/europeaid/regions/africa/eu-emergency-trust-fund-africa_en.

²¹ Internetová stránka http://ec.europa.eu/enlargement/neighbourhood/countries/syria/madad/index_en.htm.

V průběhu roku byly otázky práv migrantů systematicky předmětem politických dialogů o lidských právech s partnerskými zeměmi a partnerství v oblasti mobility byly rámcem pro systematické řešení otázek lidských práv prostřednictvím dialogů o migrační police se třetími zeměmi. Zatím bylo zřízeno osm partnerství v oblasti mobility a pokračují jednání s Běloruskem a Libanonem.

Byli jmenováni poradci pro lidská práva, uprchlické právo a rovnost žen a mužů při operaci EUNAVFOR MED Sophia²² a v rámci operace byl přijat závazek zajistit, aby její pracovníci byli proškoleni v oblasti lidských práv a humanitárního práva. Do konce roku 2015 bylo v rámci operace z moře zachráněno 7000 lidí.

Nedílnou součástí Evropského programu pro migraci a Evropského programu pro bezpečnost je boj proti obchodování s lidmi. V roce 2015 stanovila EU boj proti obchodování s lidmi jako prioritu v rámci nového akčního plánu pro lidská práva a demokracii, jakož i v novém rámci pro činnosti EU týkající se rovnosti žen a mužů a posílení postavení žen ve vnějších vztazích EU na období 2016–2020, v němž je jako jedna z priorit uvedeno vymýcení obchodu s dívkami a ženami pro veškeré formy vykořisťování. Na summitu ve Vallettě se vedoucí političtí představitelé také zavázali poskytovat ochranu, podporu a pomoc obětem obchodování s lidmi se zvláštní pozorností věnovanou ohroženým skupinám, jako jsou ženy a děti.

EU rovněž zintenzivnila boj proti nucené práci, na vnitřní i vnější úrovni, aktivním prosazováním ratifikace protokolu z roku 2014 k Úmluvě Mezinárodní organizace práce (ILO) o nucené práci z roku 1930 (č. 29)²³.

²² Námořní síly Evropské unie – Středomoří, operace Sophia.

²³ Rozhodnutí Rady (EU) 2015/2037 a (EU) 2015/2071(EU).

Boj proti terorismu

Evropa čelila v roce 2015 na mnoha částech kontinentu teroristickým útokům a pokusům o ně, které si vyžádaly vysoký počet lidských životů a narušily každodenní život. Podněcování k terorismu přicházelo především ze zahraničí (ISIL/Dá'iš), teroristické činy však většinou páchali občané EU.

Teroristické organizace mají i nadále na svědomí hrubé a závažné porušování lidských práv na celém světě. Teroristické organizace, mezi něž patří například ISIL/Dá'iš, al-Káida, Boko Haram a další, páchají dennodenně akty extrémního násilí, jako je zabíjení, znásilňování, otroctví, mučení, únosy či vydírání. Evropská unie a její členské státy se spolu se svými partnery aktivně účastní boje proti teroristickým organizacím a základním příčinám terorismu.

Za těchto mimořádných okolností EU i nadále poukazovala na to, že plné respektování lidských práv je ústředním prvkem veškerého efektivního a úspěšného úsilí v boji proti terorismu.

Od lednových událostí v Paříži se reakce EU důsledně řídí její strategií pro boj proti terorismu z roku 2005 (prevence, ochrana, stíhání a reakce) a je plně v souladu s mezinárodním právem i mezinárodními normami v oblasti lidských práv. Důraz byl kladen na předcházení terorismu, zejména bojem proti radikalizaci, jakož i na problematiku náboru, poskytování vybavení a financování terorismu a na potřebu řešit základní příčiny poskytující příležitost k rozvoji teroristických skupin, jako jsou konflikty, chudoba, šíření zbraní a nestabilita států.

Závěry Rady pro zahraniční věci z února 2015 o boji proti terorismu²⁴ proto obsahují výzvu bojovat proti radikalizaci a násilnému extremismu podporou iniciativ, jako jsou řešení inspirovaná Globálním fórem pro boj proti terorismu: Mezinárodní středisko excelence pro boj proti násilnému extremismu (CVE), Mezinárodní fond pro angažovanost společenství a odolnost (GCERF) a Mezinárodní ústav pro spravedlnost a právní stát (IIJ). Stručně řečeno tyto instituce podporují vnitrostátní strategie boje proti terorismu, řeší základní příčiny radikalizace, zasazují se o toleranci a pochopení mezi lidmi a společnostmi a poskytují inovativní odbornou přípravu na provádění osvědčených postupů souvisejících s bojem proti terorismu a vycházejících ze zásad právního státu.

²⁴ Tisková zpráva 43/15: <http://www.consilium.europa.eu/cs/press/press-releases/2015/02/150209-council-conclusions-counter-terrorism/>.

Velmi hodnotným nástrojem pro určování a sdílení osvědčených postupů předcházení radikalizaci se ukázala síť EU pro zvyšování povědomí o radikalizaci (RAN), sestávající z 2000 odborníků. Její činnost spočívá mimo jiné ve vypracovávání protiargumentace sloužící k předcházení radikalizaci v rané fázi a k boji s teroristickou propagandou v sociálních médiích. EU je odhodlána řešit rovněž hrozbu zahraničních teroristických bojovníků pomocí komplexního strategického přístupu, jak je uveden v protiteroristické strategii EU pro Sýrii a Irák přijaté v říjnu 2014.

V novém akčním plánu pro lidská práva a demokracii je zdůrazněno, že je nutné zajistit, aby respektování svobody přesvědčení a svobody projevu bylo nedílnou součástí přípravy politik a programů týkajících se boje proti terorismu.

Skutečnost, že k zajištění bezpečnosti a k boji proti šíření nelegálního obsahu by se nemělo přistupovat na úkor lidských práv, jako je svoboda projevu, je zdůrazněna i v jiných politických dokumentech EU, například ve strategii pro digitální trh²⁵.

Otázky lidských práv byly v průběhu roku připomínány v rámci dialogů o boji proti terorismu s těmito třetími zeměmi: Indie, Izrael, Pákistán, Tunisko a také s OSN. Byl rovněž uspořádán pracovní seminář v Libanonu. V rámci dialogů EU vždy vybízí třetí země, aby lidská práva zakotvily do své protiteroristické činnosti, a vyzývá justici, aby přešla od trestního soudnictví založeného na přiznání k trestnímu soudnictví založenému na důkazech.

Region Blízkého východu a severní Afriky zůstává prioritou, pokud jde o vypracování strategie, která 1) zohlední veškeré základní příčiny terorismu a radikalizace, 2) bude uplatňovat inkluzivní přístup zahrnující občanskou společnost a 3) bude v souladu s mezinárodními normami v oblasti lidských práv.

Výroční zasedání členských států EU týkající se rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 bylo zaměřeno na problematiku žen, míru a bezpečnosti v souvislosti s terorismem a násilným extremismem. EU rovněž uspořádala při 70. zasedání Valného shromáždění OSN doprovodnou akci na téma začlenění genderového rozměru do politiky a praxe v oblasti předcházení násilnému extremismu a boje proti němu. V říjnu 2015 byla přijata nová rezoluce Rady bezpečnosti OSN 2242, která začlenila do agendy týkající se problematiky žen, míru a bezpečnosti i boj proti terorismu a násilnému extremismu.

²⁵ Internetová stránka http://ec.europa.eu/priorities/digital-single-market_en.

Angažovanost EU v této oblasti má rostoucí politický význam a geografický rozsah a zvyšuje se i objem finančních prostředků pro tyto účely – probíhající projekty dosahují celkové hodnoty 142 milionů EUR. Vzhledem k tomu, že projekty na budování kapacit v boji proti terorismu často probíhají v zemích, kde nejsou lidská práva příliš respektována, je třeba vyvážit bezpečnostní ohledy a lidská práva. Evropská komise v této souvislosti vypracovala operační pokyny, aby zajistila, že lidská práva budou zohledňována během celého cyklu projektů v rámci boje proti terorismu a organizované trestné činnosti, včetně kyberkriminality, jakož i v rámci řešení kybernetické bezpečnosti, jak předepisuje nařízení EU, kterým se zřizuje nástroj přispívající ke stabilitě a míru²⁶.

3. Řešení hlavních výzev v oblasti lidských práv a demokracie

Prosazování svobodného prostoru pro občanskou společnost a podpora obránců lidských práv

V posledních letech se v této oblasti objevily nové trendy. Pozitivní trend se odráží v rostoucím počtu organizací občanské společnosti, zejména díky sociálním sítím a využívání nových informačních technologií, na druhé straně však nabyly na intenzitě restriktivní opatření autoritářských vlád proti organizacím občanské společnosti. Očerňující kampaně, omezení přístupu k financování ze zahraničí, používání zastrašování a násilí vůči aktivistům – mimo jiné soukromými společnostmi či milicemi – jsou jen několika příklady závažných problémů, s nimiž se občanská společnost potýká. Stát v mnoha případech není schopen jedince a organizace chránit ani vyšetřovat a stíhat viníky.

EU v roce 2015 opakovaně vyjadřovala znepokojení, a to i v rámci dvoustranných dialogů o lidských právech a na půdě mezinárodních organizací, nad rostoucím omezováním svobody sdružování, svobody projevu, svobody pokojného shromažďování a v obecnější rovině nad omezováním činnosti organizací občanské společnosti, včetně sociálních partnerů.

²⁶ Nařízení EU 230/2014, článek 10: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0230&from=CS>.

Pokud jde o svobodu projevu online a offline, EU se v roce 2015 soustředila na uplatňování svých obecných zásad z roku 2014²⁷. EU prostřednictvím dialogů o lidských právech zvyšovala povědomí o přijetí těchto pokynů a vyzývala třetí země, aby aktivně předcházely násilí a napadání a prosazovaly bezpečné prostředí pro novináře a jiné aktéry v oblasti médií. Kdykoli to bylo potřeba, EU prostřednictvím veřejných prohlášení odsoudila útoky na novináře a bloggery.

EU je zapojena do diskusí v rámci Internetového sdružení pro přidělování jmen a čísel (ICANN), Fóra pro správu internetu (IGF) a přezkumu výsledků Světového summitu o informační společnosti po deseti letech (WSIS), jakož i na celosvětové konferenci o kyberprostoru konané ve dnech 15. a 16. dubna 2015 v Haagu s cílem posílit svobodu přesvědčení a projevu ve spolupráci s občanskou společností a dalšími zúčastněnými subjekty. EU rovněž bedlivě sledovala činnost Koalice pro svobodu online.

V roce 2015 byly přijaty závěry Rady o kybernetické diplomacii²⁸. Tyto závěry spolu se závěry o správě internetu, přijatými v roce 2014²⁹, odrážejí nutnost chránit lidská práva online, včetně svobody projevu a ochrany soukromí a osobních údajů.

Obecné zásady ohledně svobody projevu byly rovněž propagovány ve všech delegacích EU s cílem zajistit, aby se staly podkladem pro veškeré budoucí programování. Delegacím a aktérům v oblasti médií ve třetích zemích má s uplatňováním obecných zásad při jejich politické činnosti a fungování pomáhat nový podpůrný program pro delegace EU (financovaný z evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR), který má být spuštěn v roce 2016) určený k podpoře médií a svobody projevu v zemích účastnících se pilotního programu na podporu demokracie. Nové programy či projekty financované z finančních nástrojů určených pro konkrétní geografické oblasti byly přijaty například v Jordánsku, Senegalu a Tunisku. Kromě toho byla v letech 2014/2015 z EIDHR financována řada projektů relevantních z hlediska obecných pokynů, například v Myanmaru/Barmě.

²⁷ Internetová stránka <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9647-2014-INIT/cs/pdf>.

²⁸ Dokument 6122/15: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-6122-2015-INIT/cs/pdf>.

²⁹ Dokument 16200/14: <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16200-2014-INIT/cs/pdf>.

EU je rovněž odhodlána zajistit vysokou úroveň ochrany osobních údajů o fyzických osobách v EU, jakož i prosazovat vysoké standardy ochrany údajů s externími partnery. S ohledem na právní rámec EU probíhá v Unii proces přezkumu a posílení směrnice 95/46/ES³⁰ o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů.

EU v průběhu roku 2015 zaznamenala rostoucí počet výzev a překážek bránících svobodě pokojného shromažďování. Jednalo se například o nadměrné použití síly při policejním dohledu nad průběhem demonstrací a ukládání neúměrně vysokých pokut a sankcí za organizování nepovolených mírových protestů nebo účast na nich. V roce 2015 bylo vydáno několik veřejných prohlášení vyzývajících k respektování práva na pokojnou demonstraci a zdůrazňujících význam prosazování práva na veřejný protest.

V rámci širšího dialogu a spolupráce EU a občanské společnosti uspořádala EU ve dnech 3. a 4. prosince 2015 v Bruselu **fórum EU a nevládních organizací o lidských právech**, zaměřené výhradně na otázku ochrany a prosazování prostoru pro občanskou společnost a na hledání způsobů, jak dosáhnout politických reakcí umožňujících řešit hrozby, kterým občanská společnost v mnoha zemích čelí. Na fóru se sešlo více než 230 účastníků, především z organizací občanské společnosti z celého světa.

Vysoká představitelka, místopředsedkyně Komise Federica Mogheriniová ve svém projevu rozhodně podpořila nevládní organizace působící v oblasti lidských práv, když uvedla, že „občanská společnost má v zahraniční politice EU významnou úlohu. Nejedná se jen o klíčového hráče, ale také o jednu z hlavních hnacích sil změn ve všech společnostech, pokud jde o demokracii, řádnou správu věcí veřejných, odolnost, soudržnost a prosazování základních lidských práv.“³¹

Vysoká představitelka rovněž vyzvala k obnovení úsilí v boji proti pokusům o kontrolování práce občanské společnosti v mnoha zemích po celém světě.

³⁰ Internetová stránka <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/?uri=URISERV:l14012>.

³¹ 151204_01_en. Projev vysoké představitelky, místopředsedkyně Komise Federicy Mogheriniové na fóru EU a nevládních organizací (prosinec 2015): http://eeas.europa.eu/statements-eeas/2015/151204_02_en.htm.

Dalšími řečníky byli například zvláštní zpravodaj OSN pro právo na svobodu pokojného shromažďování a sdružování Maina Kiai, zvláštní zpravodaj OSN pro situaci obránců lidských práv Michel Forst, výkonný tajemník Meziamerické komise pro lidská práva³² (IACHR/CIDH) Emilio Álvarez Icaza Longoria, zvláštní zástupce EU pro lidská práva Stavros Lambrinidis a celá řada obránců lidských práv. EU pevně podporuje zvláštní zpravodaje OSN působící v oblasti podpory obránců lidských práv a občanské společnosti.

Evropská unie uznává důležitou úlohu národních institucí pro lidská práva jakožto aktérů v oblasti lidských práv a faktorů umožňujících rozvoj a zvyšuje svou politickou i finanční podporu těmto institucím.

Podpora národních institucí pro lidská práva je prvním krokem prvního cíle nového akčního plánu EU pro lidská práva a demokracii na období 2015–2019. Znamená to uznání skutečnosti, že EU považuje národní instituce pro lidská práva za klíčové aktéry v širší lidskoprávní architektuře. Podpora odpovědnosti místních aktérů, včetně podpory veřejných institucí (první cíl akčního plánu EU) rovněž odráží myšlenku podpory partnerství, neboť lidská práva a demokracie mohou zcela zakořenit pouze tam, kde existuje silný pocit vlastní odpovědnosti na místní úrovni.

Pokud národní instituce pro lidská práva jednájí samostatně a disponují dostatečnými finančními a lidskými zdroji, mohou fungovat jako skutečné mosty mezi občanskou společností, obyvatelstvem a vládou na straně jedné a mezi státními orgány a regionálními či mezinárodními lidskoprávními subjekty na straně druhé.

Národní instituce pro lidská práva jsou klíčovými zainteresovanými subjekty a představují základní prvek mezinárodního, regionálního a národního rámce v oblasti lidských práv. Národní instituce pro lidská práva hrají prostřednictvím monitorování, podávání zpráv, vyřizování stížností a poradních mandátů důležitou úlohu v rámci dohledu na dodržování mezinárodních standardů v oblasti lidských práv. Hrají skutečně čím dál tím důležitější úlohu pro prosazení lidských práv v praxi a pro přispění k rozvoji.

³² Meziamerická komise pro lidská práva (IACHR či CIDH v ostatních třech úředních jazycích – španělštině, francouzštině a portugalštině – Comisión Interamericana de los Derechos Humanos, Commission Interaméricaine des Droits de l'Homme, Comissão Interamericana de Direitos Humanos).

Politický závazek EU je rovněž doplněn finanční podporou národních institucí pro lidská práva v rámci evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR). V roce 2015 byl zahájen tříletý program zaměřený na budování kapacit národních institucí pro lidská práva s příspěvkem EU ve výši 5 milionů EUR. Cílem programu je nejen podpořit kapacity těchto institucí, nýbrž také podpořit spolupráci s jejich regionálními a mezinárodními sítěmi. Program je zaměřen na čtyři tematické oblasti: hospodářská, sociální a kulturní práva, podnikání a lidská práva, vzdělávání v oblasti lidských práv a posílení základních mandátů národních institucí pro lidská práva.

Kromě toho a za účelem zvýšení povědomí o závazku EU podporovat národní instituce pro lidská práva bylo z EIDHR financováno setkání na vysoké úrovni s národními institucemi pro lidská práva v rámci Evropských rozvojových dnů v Bruselu konaných 3. a 4. června 2015. S téměř stovkou zástupců různých národních institucí pro lidská práva a regionálních sítí těchto institucí účastníci diskutovali o úloze, potenciálu a problémech rozvíjejících se národních institucí pro lidská práva, zejména v souvislosti s jednáními o Agendě pro udržitelný rozvoj 2030.

Obránci lidských práv v průběhu roku 2015 čelili i nadále tlaku ze strany vlád v řadě různých zemí. Úředníci EU působící ve třetích zemích pokračovali v provádění obecných zásad EU z roku 2004 týkajících se obránců lidských práv³³, mimo jiné pravidelnými setkáními s obránci lidských práv, sledováním jejich soudních procesů, jejich navštěvováním ve věznicích a diskretním upozorňováním příslušných orgánů na jejich případy. V roce 2015 bylo na otázky a případy obránců lidských práv upozorňováno v rámci dialogů o lidských právech, zasedání podvýborů a konzultací s 21 zeměmi a někteří věznění obránci lidských práv byli na základě toho propuštěni.

³³ Internetová stránka <http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-16332-2008-REV-2/cs/pdf>

V průběhu roku 2015 získalo podporu EU prostřednictvím mimořádného fondu evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) určeného ohroženým **obráncům lidských práv** 160 obránců lidských práv a jejich rodinných příslušníků. Granty byly použity na hrazení právních poplatků, zdravotní péče, instalaci bezpečnostního vybavení, nouzového přemístění a řadu dalších praktických kroků na podporu obránců lidských práv. V srpnu byla zveřejněna celosvětová výzva EIDHR k podávání návrhů v celkové hodnotě 5 milionů EUR, jejímž cílem je podpořit obránce lidských práv působící na místní úrovni se zaměřením zejména na nejobtížnější situace a vzdálené oblasti. Dne 1. října bylo zahájeno fungování nového mechanismu EU pro obránce lidských práv nazvaného ProtectDefenders.eu (Chraňte obránce), který do konce roku 2015 podpořil více než 85 obránců lidských práv. Mechanismus, který dne 2. prosince oficiálně představil zvláštní zástupce EU Stavros Lambrinidis, poskytuje krátkodobou, střednědobou a dlouhodobou podporu, včetně právní a lékařské pomoci, sledování procesů a věznění, přemísťování, obhajoby, podpory pro vnitrostátní síť a rozvoje strategií pro boj proti omezením uvaleným na obránce lidských práv. Mechanismus s rozpočtem 15 milionů EUR je spravován konsorciem 12 nezávislých mezinárodních nevládních organizací a doplňuje ostatní probíhající a stálou pomoc z EIDHR poskytovanou obráncům lidských práv.

Na mnohostranné úrovni usilovala EU v rámci své rozsáhlé spolupráce s širokou škálou regionálních partnerů, například s Africkou unií při dialogu EU a Africké unie o lidských právech konaném v listopadu 2015, o vytvoření příznivého prostředí pro občanskou společnost.

EU se zúčastnila tematické diskuse o svobodě shromažďování a sdružování, kterou ve dnech 7. a 8. října 2015 uspořádal Výbor ministrů Rady Evropy, a v dubnu 2015 se v Bruselu uskutečnil společný seminář s Ligou arabských států o svobodě přesvědčení a projevu a svobodě sdružování a pokojného shromažďování, který se zaměřil na způsob, jak nejlépe prosazovat tato práva v souladu s mezinárodními standardy.

S Ligou arabských států byl v Bruselu uspořádán samostatný seminář na téma „občanská společnost a evropsko–arabská spolupráce při plnění cílů udržitelného rozvoje“ s cílem analyzovat potenciál občanské společnosti coby transformační síly pro dosahování cílů udržitelného rozvoje. První politický dialog EU–ASEAN o lidských právech, kterému předsedal zvláštní zástupce EU pro lidská práva Stavros Lambrinidis a který se konal v Bruselu v rámci týdenní návštěvy zástupců komisí zabývajících se lidskými právy ze zemí ASEAN, přispěl k dialogu a výměně zkušeností o spolupráci s organizacemi občanské společnosti z obou regionů. EU i nadále usilovala o to, aby svoboda projevu zůstala jednou z prioritních oblastí zájmu OSN, přičemž aktivně pracovala v rámci všech relevantních mnohostranných fór, podporovala mandát zvláštního zpravodaje OSN pro podporu a ochranu práva na svobodu přesvědčení a projevu a úzce spolupracovala se zvláštními zpravodaji Africké unie, Organizace amerických států, OBSE a Organizace islámské spolupráce se souvisejícími mandáty. Podporuje mandát nově jmenovaného zvláštního zpravodaje OSN pro právo na soukromí. EU podpořila rezoluci Rady OSN pro lidská práva o bezpečnosti novinářů, rezoluce Valného shromáždění OSN o právu na soukromí v digitálním věku a o lidských právech a internetu a vydala společnou rezoluci o opětovném zdůraznění práva na svobodu projevu včetně tvůrčího a uměleckého projevu.

Pokud jde o obránce lidských práv, EU podpořila příslušnou rezoluci na 70. zasedání Valného shromáždění OSN. Při 28. zasedání Rady pro lidská práva v únoru zahájila EU ve spolupráci s Úřadem vysokého komisaře pro lidská práva, Brazílií, Korejskou republikou a Tuniskem veřejnou kampaň na sociálních médiích nazvanou **#idefend**. Situaci obránců lidských práv se EU zabývala v řadě prohlášení na mnohostranných fórech, včetně Rady pro lidská práva, Stálé rady OBSE, a uspořádala též doprovodnou akci o obráncích lidských práv na zasedání OBSE o plnění závazků v oblasti lidského rozměru ve Varšavě.

Kampaň #idefend

Při 28. zasedání Rady pro lidská práva v Ženevě zahájila Evropská unie ve spolupráci s Úřadem vysokého komisaře pro lidská práva a stálými misemi Brazílie, Korejské republiky a Tuniska při OSN veřejnou kampaň na vyjádření podpory práci obránců lidských práv po celém světě a solidarity s nimi. Cílem kampaně #idefend bylo zvýšit povědomí veřejnosti o cenném přínosu aktivistů z řad občanské společnosti k prosazování a ochraně lidských práv po celém světě a zároveň upozornit na rizika, kterým jsou vystaveni. Ke kampani se připojilo více než 500 účastníků Rady pro lidská práva, kteří vyjádřili svou podporu. Ve fotoautomatu kampaně se vyfotila řada ministrů, vedoucích představitelů mezinárodních organizací a velvyslanců a lidé z celého světa zveřejnili za pomoci hashtagu #idefend na Twitteru a Facebooku své fotografie na sociálních médiích.

Svoboda náboženského vyznání nebo přesvědčení

Svoboda náboženského vyznání je vystavena útokům v řadě částí světa. Příslušníci náboženských menšin jsou pronásledováni a nuceni opouštět země, které obývali po staletí. Zvláště brutální a rozšířené bylo porušování lidských práv páchané organizací ISIL/Dá'iš a jinými teroristickými skupinami v Sýrii a Iráku, což EU bezvýhradně odsoudila.

V této souvislosti zůstalo v roce 2015 prioritou uplatňování obecných zásad EU z roku 2013 týkajících se svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení. Za plného využití těchto zásad byla učiněna řada prohlášení a výzev připomínajících státům jejich prvořadou povinnost chránit všechny, v neposlední řadě i příslušníky náboženských menšin, před diskriminací, násilím a jiným porušováním lidských práv. Svoboda náboženského vyznání nebo přesvědčení byla systematicky projednávána s řadou partnerů v rámci politického dialogu na různých úrovních, včetně dialogů a konzultací o lidských právech. EU se prostřednictvím veřejných prohlášení a diskrétní diplomacie angažovala též v jednotlivých případech, například, pokud jde o Asii Bibiovou, křesťanku odsouzenou pákistánským soudem za rouhání.

EU předložila iniciativy týkající se svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení na mnohostranných fórech, včetně Rady pro lidská práva a Valného shromáždění OSN. Na 28. zasedání Rady pro lidská práva konaném v březnu byla na základě konsensu přijata rezoluce o svobodě náboženského vyznání nebo přesvědčení předložená EU. Rezoluce obsahovala odkaz na zprávu zvláštního zpravodaje pro svobodu náboženského vyznání nebo přesvědčení ohledně nutnosti potírat projevy kolektivní náboženské nenávisti. Bylo v ní potvrzeno výslovné právo nevyznávat žádné náboženství, které bylo poprvé zavedeno v rezoluci z roku 2013. Při 28. zasedání Rady pro lidská práva v Ženevě uspořádala delegace EU doprovodnou akci se zvláštním zpravodajem pro svobodu náboženského vyznání nebo přesvědčení zaměřenou na to, jak v rámci současného mezinárodního rámce pro lidská práva bojovat proti náboženské nesnášenlivosti.

Na 70. zasedání Valného shromáždění OSN byla rezoluce o svobodě náboženského vyznání nebo přesvědčení předložená EU rovněž přijata konsensem. EU dosáhla svého hlavních cíle, tedy zaměřit pozornost na ochranu příslušníků náboženských společenství a menšin po celém světě, zajistit zahrnutí výslovného odkazu na náboženský extremismus, který má dopad na práva jednotlivců, stejně jako výzvy státům, aby poskytly náležitou ochranu osobám a komunitám ohroženým násilnými útoky z důvodu svého náboženského vyznání nebo přesvědčení.

EU pokračovala ve spolupráci s Organizací islámské spolupráce (OIC) při provádění rezoluce 16/18³⁴ a byla zastoupena na 5. zasedání istanbulskeho procesu, které se konalo v červnu 2015 v Džiddě.

Pokud jde o finanční nástroje EU, v roce 2015 pokračovalo v Asii, Eurasii a na Blízkém východě provádění projektů souvisejících se svobodou náboženského vyznání nebo přesvědčení vybraných v rámci celosvětové výzvy evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) k podávání návrhů na boj proti diskriminaci z roku 2013. Kromě toho bylo pro oblast svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení přislíbeno další financování pro omezený počet projektů na rezervním seznamu, díky čemuž celková podpora z EIDHR zaměřená na prosazování svobody náboženského vyznání nebo přesvědčení přesáhla 11 milionů EUR. Z nástroje jsou nyní hrazeny činnosti související se svobodou náboženského vyznání nebo přesvědčení ve všech regionech světa.

³⁴ „Boj proti nesnášenlivosti, negativním stereotypům, stigmatizaci, diskriminaci, podněcování k násilí a násilí vůči osobám z důvodu náboženského vyznání či přesvědčení“.

Podpora demokracie a voleb

Lidská práva a demokracie se navzájem posilují. Demokracie sice mají mnoho forem, všechny však mají za cíl naplňovat lidská práva, ať již politická a občanská nebo kulturní, hospodářská a sociální. V kontextu rostoucích výzev pro demokracie v dnešním světě, kdy se některé nedemokratické režimy konsolidují a stále více spolupracují, EU v roce 2015 rozvinula a upevnila svou podporu demokracie v souladu s jedním z cílů zakotvených ve Smlouvě o EU. Kromě činnosti týkající se pozorování voleb, v níž je EU v současnosti předním a důvěryhodným aktérem, EU rozvinula rovněž obecnou politiku podpory demokracie zabývající se politickými procesy a institucemi, které mohou posílit lidská práva a zajistit jejich respektování.

Volby jsou základem demokratických systémů. EU se v této souvislosti stala klíčovým aktérem díky důvěryhodnosti svých **volebních pozorovatelských misí**, které přísně dodržují vysoké standardy bezúhonnosti a nezávislosti v souladu s Deklarací zásad pro mezinárodní volební pozorovatelské mise, jež stanovila nejvyšší standard pro pozorování voleb. V roce 2015 uplynulo od přijetí této deklarace 10 let. EU i nadále úzce spolupracovala se všemi mezinárodními pozorovatelskými skupinami, které se zavázaly k důslednému uplatňování Deklarace zásad pro mezinárodní volební pozorovatelské mise.

Volební pozorovatelské mise EU jsou nezávislé mise vedené hlavním pozorovatelem, jež je většinou poslancem Evropského parlamentu. Všechny orgány EU vzájemně úzce spolupracují na jednotlivých krocích procesu, jehož cílem je prosazování demokratických hodnot po celém světě. Doporučení volebních pozorovatelských misí jsou klíčová pro spolupráci se všemi partnery s cílem zlepšit budoucí volební procesy a EU posílila svůj závazek důsledně navazovat na doporučení nejen volebních pozorovatelských misí, ale i doporučení OBSE/ODIHR³⁵. Doporučení volebních pozorovatelských misí jsou nyní systematicky připomínána v rámci politických dialogů s partnerskými zeměmi a přispívají k formování volební pomoci EU. V novém akčním plánu EU pro lidská práva a demokracii je dále zdůrazněna potřeba upevnit osvědčené postupy, aby byly zajištěny účinné kroky navazující na volební pozorovatelské mise EU.

³⁵ Úřad OBSE pro demokratické instituce a lidská práva

EU v roce 2015 i nadále podporovala volební procesy po celém světě a za tímto účelem rozmístila volební pozorovatelské mise a volební mise odborníků a také poskytovala technickou pomoc a finanční podporu volebním orgánům a místním pozorovatelům. V roce 2015 byly vyslány volební pozorovatelské mise do Nigérie, Burundi (mise odvolána v důsledku neexistence minimálních podmínek pro důvěryhodné volby), na Šrí Lanku, Haiti (stále působí), do Myanmaru/Barmy, Guineje, Tanzanie (dočasné přemístění do Evropy v důsledku politické patové situace na Zanzibaru) a do Burkiny Faso. Kromě toho byly vyslány volební mise odborníků do Toga, Tanzanie, Pobřeží slonoviny, Guatemaly, Egypta a Maroka (na místní volby). V neposlední řadě byly rozmístěny povolební návazné mise do Kambodže, Paraguaye a Hondurasu.

EU pokračovala v **pilotním projektu podpory demokracie** s cílem zlepšit konzistentnost své činnosti v oblasti demokracie. Řada delegací EU spolu s členskými státy působícími v daném místě posílila společnou analýzu demokratických výzev v partnerských zemích. Byly určeny oblasti činnosti, kde je možné navázat s partnerskou zemí efektivní individuálně přizpůsobenou spolupráci na demokratických reformách. V roce 2016 bude následovat vypracování akčních plánů v oblasti demokracie.

Z pilotního projektu vyplynula nutnost rozšířit podporu EU poskytovanou demokratickým institucím zaměřením pozornosti na interakci státních institucí a občanů, podporou zákonodárců, posílením vazby mezi politickými stranami a občany, podporou místní demokracie, jakož i spoluprací s tradičními aktéry hrajícími úlohu při posilování demokracie. EU též podporovala větší součinnost mezi analýzou demokracie, strategiemi v oblasti lidských práv pro jednotlivé země a plány pro občanskou společnost.

Akční plán EU pro demokracii a lidská práva zavazuje EU k posílení její činnosti v oblasti podpory pluralitních politických systémů a jejich politických stran, parlamentů – s cílem rozšířit politický prostor – a k posílení vazby mezi volebními pozorovatelskými misemi a širším programem na podporu demokracie. K tomuto cíli přispívá systematictější navazování na doporučení volebních pozorovatelských misí, a to i prostřednictvím volební pomoci.

Důležitou doplňkovou úlohu hraje Evropská nadace pro demokracii, která v roce 2015 završí první tříletý cyklus své činnosti. Byla zřízena rozhodnutím Rady v roce 2012 a funguje nezávisle na EU, doplňuje však jiné nástroje EU. Evropská nadace pro demokracii se zaměřuje na procesy transformace a podporuje aktéry, kteří jsou nedostupní jinými prostředky, přičemž se soustředí na země v evropském sousedství a v jiných částech světa. Správní rada nadace rozhodla v prosinci 2014 o rozšíření její činnosti na „sousedy sousedů“ se stropem ve výši 15 % rozpočtu Evropské nadace pro demokracii. V roce 2015 bylo poskytnuto několik grantů na činnost v Rusku a některých zemích střední Asie. Přímá podpora Evropské nadace pro demokracii cílovým skupinám je financována z dodatečných zdrojů pocházejících z dobrovolných příspěvků jejích členských států a dalších zainteresovaných subjektů, jako jsou soukromé nadace apod. V červnu 2015 rozhodla Komise o novém příspěvku ve výši 12 milionů EUR na provozní náklady nadace na období let 2015 až 2018 .

Trest smrti

Přestože v roce 2015 došlo k prudkému nárůstu poprav v některých zemích, které trest smrti stále uplatňují, země, v nichž byl tento trest zrušen nebo se neuplatňuje, představují nadále v celosvětovém měřítku jasnou většinu. V praxi trest smrti zcela zrušilo 101 zemí. Dalších 33 zemí tento trest prakticky nepoužívá, což znamená, že nevykonaly žádnou popravu po alespoň 10 let a uplatňují dlouhodobou politiku nepopravování.

V roce 2015 EU nadále důrazně vystupovala proti **trestu smrti** a využívala všech diplomatických prostředků, které má k dispozici, aby přispěla k úsilí o jeho zrušení na celém světě. V akčním plánu pro lidská práva a demokracii zaujímá problematika trestu smrti spolu s mučením přední místo mezi prioritami a v dokumentu se vyzývá ke komplexnímu začleňování těchto témat do všech podpůrných činností EU ve vztahu k partnerským zemím a organizacím občanské společnosti. Celosvětová výzva evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) k podávání nabídek na rok 2015 zahrnovala podíl určený na podporu projektů občanské společnosti na boj proti trestu smrti.

Na otázku nejvyššího trestu bylo důsledně upozorňováno při jednáních se zeměmi, které jej uplatňují, a uvedená problematika byla součástí programů politických dialogů či dialogů specificky zaměřených na lidská práva. EU prostřednictvím veřejných prohlášení odsoudila pokračující využívání trestu smrti v různých částech světa: středem pozornosti byly zejména Írán, Irák, Saúdská Arábie, Pákistán, Bělorusko, Egypt, Japonsko, Indonésie, Singapur, Čína, Vietnam, Tchaj-wan a USA, prohlášení a demarše byly však vydány i na adresu mnoha dalších zemí na základě minimálních standardů stanovených v mezinárodním právu a obecných zásad EU týkajících se trestu smrti. EU se výrazně zaměřila na porušování těchto minimálních standardů a zdůrazňovala, že je nepřijatelné vykonávat trest smrti u nezletilých, mentálně postižených a za trestné činy, které nepatří mezi „nejzávažnější“, jako jsou trestné činy související s drogami.

EU nadále aktivně podporovala úsilí, které vyvíjí Africká unie s cílem dosáhnout přijetí Dodatkového protokolu o zrušení trestu smrti připojeného k Africké chartě lidských práv a práv národů, jak bylo dne 24. listopadu potvrzeno během dosud posledního dialogu EU a Africké unie o lidských právech. Obdobně uplatňuje EU regionální přístup na podporu regionálních a místních zainteresovaných subjektů věnujících se problematice trestu smrti v jihovýchodní Asii. Uvítala rovněž zrušení trestu smrti na Fidži, v Surinamu, Mongolsku a v americkém státě Nebraska.

U příležitosti Evropského dne proti trestu smrti a Světového dne proti trestu smrti dne 10. října vydaly EU a Rada Evropy společné prohlášení, v němž znovu zdůraznily, že odmítají používání trestu smrti za všech okolností, a znovu potvrdily své odhodlání usilovat o jeho zrušení na celém světě. Toto významné datum zároveň připomněla řada delegací EU uspořádáním různých akcí, např. diskusí, konferencí a dalších iniciativ zaměřených na zvyšování povědomí veřejnosti.

EU nadále vystupovala proti trestu smrti na všech příslušných mnohostranných fórech, zejména na půdě OSN, OBSE a Rady Evropy, přičemž navázala na úspěšné přijetí rezoluce o moratoriu na používání trestu smrti³⁶ na 69. zasedání Valného shromáždění OSN, pro niž hlasoval nebývale vysoký počet delegací. O činnosti EU zaměřené na zrušení trestu smrti informoval zvláštní zástupce EU pro lidská práva Stavros Lambrinidis v březnu 2015 ve svém vystoupení při bienální panelové diskusi v rámci Rady pro lidská práva týkající se problematiky trestu smrti, která byla zaměřena na regionální úsilí o jeho zrušení. EU se rovněž aktivně zúčastnila ministerského zasedání Valného shromáždění OSN na vysoké úrovni, které spolupořádaly Úřad vysokého komisaře OSN pro lidská práva (OHCHR), Itálie, Francie, Argentina a Fidži, na téma odklonu od trestu smrti (New York, 29. září 2015).

Mučení a jiné špatné zacházení

Zprávy o násilných zmizeních, svévolném zadržování a špatném zacházení s migranty, jakož i další zprávy z celého světa upozorňovaly na přetrvávající používání mučení a špatného zacházení a zdůrazňovaly potřebu tuto situaci řešit rovněž mimo konvenční vězeňské prostředí. V této souvislosti EU a zejména zvláštní zástupce EU pro lidská práva Stavros Lambrinidis tuto otázku systematicky připomínali během návštěv a dialogů o lidských právech se třetími zeměmi a vyzývali země, aby ratifikovaly a uplatňovaly Úmluvu OSN proti mučení a opční protokol k této úmluvě a připojily se ke společnému úsilí s cílem prosadit všeobecnou ratifikaci. EU naléhavě vyzvala země, aby zajistily, že mučení bude považováno za nezákonné a bude náležitě stíháno, že obětem se dostane nápravy vzniklé újmy a že budou dodržována doporučení vypracovaná v rámci mezinárodních monitorovacích mechanismů. EU se rovněž zabývala otázkami násilných zmizení a tajného zadržování. Během těchto dialogů EU nabízela konkrétní způsoby, včetně finanční podpory, jak zemím v závislosti na jejich potřebách pomoci v úsilí o vymýcení mučení a špatného zacházení.

³⁶ Rezoluce Valného shromáždění OSN A/RES/69/186:
http://www.un.org/en/ga/search/view_doc.asp?symbol=A/RES/69/186.

Akční plán EU pro lidská práva zdůrazňuje potřebu řešit tuto otázku komplexním způsobem, začleňovat záruky do činností EU, jako je boj proti terorismu a řešení krizí, řešit souvislosti mezi trestem smrti, násilnými zmizeními a svévolným zatýkáním a zadržováním a ve spolupráci s mezinárodními a regionálními organizacemi a organizacemi občanské společnosti, včetně desetileté celosvětové iniciativy (iniciativa na podporu Úmluvy proti mučení – CTI), přijmout společná opatření s cílem dosáhnout do roku 2024 celosvětové ratifikace a provedení Úmluvy OSN proti mučení.

Prostřednictvím dvoustranné podpory se EU v několika zemích zabývá potřebou reformy soudnictví s cílem vytvořit nezávislý systém soudnictví a zajistit přístup ke spravedlnosti a zlepšení podmínek ve věznicích. Podpora je poskytována rovněž pro účely odborné přípravy pracovníků policejních složek a všech dalších pracovníků zapojených do trestněprávního systému, která je zaměřená na lidská práva a na způsob, jak odhalovat případy mučení a podávat o nich zprávy.

V rámci evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) se řada projektů zabývá předcházením mučení a jinému špatnému zacházení, jakož i odškodněním jejich obětí.

Prostřednictvím budování kapacit a výměny osvědčených postupů napomáhají dva projekty financované v rámci EIDHR více než 60 národním institucím pro lidská práva v Africe a v Asii odpovídajícím způsobem vykonávat svou důležitou vnitrostátní úlohu v boji proti mučení a špatnému zacházení. Další projekt týkající se Asie, Kavkazu, Blízkého východu, Severní a Jižní Ameriky a EU prosazuje důkladnější kontroly, pokud jde o dodávky a využívání technologií sloužících k mučení, a podporuje vlády cílových zemí v tom, aby vypracovaly účinné vnitrostátní politiky, postupy a právní předpisy s cílem kontrolovat obchodování s technologiemi sloužící k mučení, jejich využívání a odpovědnost za tyto technologie. Dalšími příklady oblastí, v nichž EU poskytla financování, je zlepšování podmínek ve věznicích, zvyšování povědomí o zvláštních potřebách pro ochranu ohrožených skupin a podpora alternativ k trestům odnětí svobody mladistvých, jakož i poskytování prostoru obětem mučení, zvyšování povědomí veřejnosti a zajištění toho, aby pachatelé byli pohnáni k odpovědnosti.

EU spolupracuje s Radou Evropy s cílem poskytovat podporu trestněprávním systémům v několika zemích a zajišťovat budování příslušných kapacit, jako například dlouhodobý vzdělávací program pro zaměstnance věznic v Gruzii.

Kromě finanční podpory uspořádaly delegace rovněž akce zaměřené na zvýšení povědomí o významu boje proti mučení.

EU úspěšně spolupracuje s organizacemi občanské společnosti, které jsou aktivní v oblasti boje proti mučení. V roce 2015 bylo uspořádáno školení pro zaměstnance orgánů a členských států EU, na němž organizace občanské společnosti³⁷ a zvláštní fond OSN přednesly prezentace zaměřené na předcházení mučení, monitorování a odškodnění obětí a možné posílení spolupráce mezi OSN a EU. Zástupci EU se rovněž v listopadu zúčastnili v Ženevě výměny názorů se zástupci Výboru OSN proti mučení a občanské společnosti, kterou iniciovala Mezinárodní federace ACAT (FIACAT)³⁸. Tato událost byla vynikající příležitostí k posílení soudržnosti v našem společném úsilí o řešení problematiky mučení a špatného zacházení.

Rada ve svých prosincových závěrech opětovně zdůraznila³⁹, že prvořadým úkolem je bojovat proti mučení a jinému špatnému zacházení, a uvítala celkově pozitivní zvláštní zprávu Evropského účetního dvora s názvem Podpora, kterou EU poskytuje na boj proti mučení a za zrušení trestu smrti.

Boj proti diskriminaci

Rovnost žen a mužů je klíčovou součástí evropských hodnot a je zakotvena v právním a politickém rámci EU. EU byla zvlášť aktivní v úsilí o to, aby se rok 2015 stal pro oblast rovnosti žen a mužů a posílení postavení žen mezníkem. Mezi oblastmi, jimž EU během období, na které se vztahuje tato zpráva, věnovala přednostní pozornost, patřila účast žen na politickém dění a posílení jejich hospodářského postavení, iniciativy zaměřené proti genderovému násilí a škodlivým praktikám (mrzačení/obřízka ženských pohlavních orgánů, sňatky dětí, sňatky v raném věku a nucené sňatky, vraždy žen či dívek), opatření zaměřená na skoncování se sexuálním násilím během konfliktů, uplatňování rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 (UNSCR 1325) o ženách, míru a bezpečnosti, jednání o nové rozvojové agendě a začleňování genderové dimenze do politiky a praxe v oblasti předcházení násilnému extremismu a boje proti němu.

³⁷ Amnesty International, Asociace pro prevenci mučení (APT), Mezinárodní federace ACAT (Křesťané proti mučení) (FIACAT), Mezinárodní rada pro rehabilitaci obětí mučení (IRCT), Světová organizace proti mučení (OMCT).

³⁸ Mezinárodní federace ACAT (Křesťané proti mučení) (FIACAT) je mezinárodní nevládní organizace zaměřená na obranu lidských práv, jejíž úlohou je usilovat o vymýcení mučení a zrušení trestu smrti.

³⁹ Závěry Rady, prosinec 2015, dokument 14640/15:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-14640-2015-INIT/cs/pdf>.

Dvacáté výročí Pekingské deklarace a akční platformy a jejich hodnocení se časově shodovalo s hodnocením rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti prováděným na vysoké úrovni. Při těchto příležitostech – a rovněž v souvislosti s přijetím Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 a v souvislosti s paralelními přezkumy mírových operací OSN a přezkumem struktury OSN pro budování míru – byla podporovatelům programu v oblasti rovnosti žen a mužů, v jehož provádění patří Evropské unii vedoucí úloha, poskytnuta možnost usilovat o opětovný závazek států a mezinárodních organizací, zlepšit metody provádění tak, aby byl lépe a rychleji naplněn cíl rovnosti žen a mužů, a genderovou dimenzi pevně zakotvit ve struktuře pro zajištění mezinárodního míru, bezpečnosti a rozvoje.

Vysoká představitelka, místopředsedkyně Komise Federica Mogheriniová se zúčastnila zahájení na vysoké úrovni u příležitosti 59. zasedání Komise OSN pro postavení žen (CSW), na němž bylo sjednáno a výjimečně přijato politické prohlášení s ohledem na 20. výročí Pekingské deklarace a akční platformy (BPfA). Zasedání Komise OSN pro postavení žen se zúčastnil rovněž zvláštní zástupce EU pro lidská práva Stavros Lambrinidis, jenž jménem EU vystoupil během jedné diskuse ministrů u kulatého stolu a zúčastnil se několika doprovodných akcí. Na setkání světových předních představitelů zaměřeném na rovnost žen a mužů a na posílení postavení žen konaném dne 27. září v New Yorku se EU, zastoupená prvním místopředsedou Evropské komise Fransem Timmermansem, zavázala podporovat ekonomickou nezávislost žen a bojovat proti násilí na ženách prostřednictvím prevence, ochrany a stíhání. EU se rovněž zavázala začlenit výrazný genderový rozměr do Agendy pro udržitelný rozvoj 2030, a to jako samostatný cíl i prostřednictvím jeho zahrnutí do ostatních cílů a úkolů. V rámci otevřené diskuse na zasedání Rady bezpečnosti OSN na vysoké úrovni u příležitosti 15. výročí rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 se EU zavázala vyčlenit v příštích 7 letech na oblast rovnosti žen a mužů a na projekty zaměřené na posílení postavení žen a dívek více než 100 milionů EUR.

V roce 2015 EU přijala tyto strategické dokumenty, v nichž byla témata rovnosti žen a mužů a posílení postavení žen ve vnějších vztazích označena za jedny z nejdůležitějších bodů programu: akční plán pro lidská práva a demokracii, akční plán pro rovnost žen a mužů (2016–2020), který stanoví komplexní seznam opatření zaměřených na zlepšení situace žen s ohledem na rovná práva a posílení jejich postavení, a strategický závazek Komise ohledně rovnosti žen a mužů (2016–2019), který podporuje rovnost žen a mužů a práva žen na celém světě.

V září 2015 jmenovala vysoká představitelka, místopředsdkyně Komise Federica Mogheriniová velvyslankyni Maru Marinaki vůbec první hlavní poradkyní ESVČ v oblasti rovnosti žen a mužů a ohledně uplatňování rezoluce Rady bezpečnosti OSN 1325 o ženách, míru a bezpečnosti.

Miliony **dětí** na celém světě jsou i nadále vystaveny všem formám násilí, přičemž mimo jiné čelí tíživým důsledkům válek a trpí diskriminací, chudobou a brutálními činy, k nimž během válek dochází. Práva dětí migrantů, uprchlíků a vnitřně vysídlených osob jsou neustále porušována. Je jim odpíráno právo na vzdělání a čelí zvýšenému riziku, že budou vystaveny násilí, zmizí nebo s nimi bude obchodováno. Krizová situace je příčinou zvláštního tlaku na azylové systémy a systémy ochrany dětí, případně zhoršuje stávající nedostatky systému.

Prostřednictvím Úmluvy Organizace spojených národů o právech dítěte přijalo mezinárodní společenství důležitý závazek respektovat práva všech dětí. Úmluva, která byla ratifikována 196 zeměmi, je úmluvou o lidských právech, kterou ratifikoval největší počet smluvních stran na světě. V roce 2015 EU upozornila na povinnost smluvních států provádět úmluvu v rámci dialogů o lidských právech a při jednání podvýborů a neformálních skupin zaměřených na problematiku lidských práv se třetími zeměmi a uvítala ratifikaci úmluvy Jižním Súdánem a Somálskem.

EU pevně podporovala návrh, aby byl do Agendy pro udržitelný rozvoj 2030 začleněn cíl č. 8.7, jehož záměrem je vymýtit nucenou práci, skoncovat s moderními formami otroctví a s obchodováním s lidmi a dosáhnout zákazu a odstranění nejhorších forem dětské práce, včetně náboru a využívání dětských vojáků, a do roku 2025 odstranit dětskou práci ve všech jejích formách, a cíl č. 16.2, jehož záměrem je skoncovat se zneužíváním, vykořisťováním a obchodem s lidmi a všemi formami násilí na dětech a jejich mučení. V roce 2015 uskutečnila rozsáhlé přípravné konzultace nevládních organizací zaměřených na děti, orgánů OSN a jiných mezinárodních organizací ohledně významu opatření zaměřených na posílení systémů ochrany dětí ve třetích zemích v novém akčním plánu EU pro lidská práva a demokracii.

Odhodlání EU skoncovat s veškerým násilím na dětech se rovněž odráží v diplomatickém úsilí, které bylo zahájeno v září 2015 s celkovým cílem zaměřit se na všechny formy násilí na dětech a ženách a soustředit se na ukončení sňatků dětí, sňatků v raném věku a nucených sňatků a na zákaz mrzačení/obřízky ženských pohlavních orgánů. Všechny delegace EU obdržely pokyny, aby prováděly činnosti v prioritních oblastech dle svého výběru a aby o tomto provádění podaly do prosince 2015 zprávu.

EU i nadále pokračovala v podpoře kampaně nazvané Děti, nikoli vojáci, kterou v roce 2014 společně zahájily zvláštní zástupkyně generálního tajemníka OSN pro otázky **děti a ozbrojených konfliktů** a UNICEF a jejímž cílem je do roku 2016 skoncovat s náborem dětí vládními ozbrojenými silami a s jejich využíváním v konfliktech. Navzdory tomu, že v roce 2015 došlo v některých zemích, kde kampaň probíhá, k vyhrcození konfliktů a ke zhoršení problémů v oblasti bezpečnosti, přinesla dosud kampaň propuštění tisíců bývalých dětských vojáků a řada vlád dala najevo jednoznačné závazky a prokázala chvályhodný pokrok. Komise rovněž v srpnu zveřejnila výzvu k podávání návrhů, která se týká zejména podpory projektů zaměřených na děti zapojené do ozbrojených skupin a gangů a poznamenané ozbrojeným násilím.

Kromě dalších nástrojů je program Globální veřejné statky a výzvy (GPGC) na období 2014–2020⁴⁰ zřízený v rámci nástroje pro rozvojovou spolupráci (DCI)⁴¹ zaměřen na boj proti všem formám dětské práce a na podporu strategií a zásahů za účelem řešení zvláštních problémů a výzev, které se dotýkají dětí. Na konci roku 2015 zadala Evropská komise studii, která má vyhodnotit hlavní zásahy EU v rámci různých nástrojů s cílem navrhnout účinná opatření pro budoucí činnosti zaměřené na boj proti dětské práci a nucené práci v rámci mezinárodní a rozvojové spolupráce EU.

V průběhu roku 2015 EU i nadále poukazovala na zveřejnění souboru nástrojů v oblasti práv dítěte nazvaného Začleňování práv dítěte do rozvojové spolupráce, který byl vypracován ve spolupráci mezi EU a UNICEF. Ve spolupráci s Německou agenturou pro mezinárodní spolupráci (GiZ) bylo uspořádáno školení o právech dítěte určené pro zaměstnance delegací EU, místní orgány a organizace občanské společnosti.

⁴⁰ Příloha II – program nástroje pro rozvojovou spolupráci „Globální veřejné statky a výzvy“ stanoveného nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 233/2014 ze dne 11. března 2014, kterým se zřizuje finanční nástroj pro rozvojovou spolupráci na období 2014–2020:

<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/CS/TXT/PDF/?uri=CELEX:32014R0233&qid=1466066665149&from=CS>.

⁴¹ Internetová stránka https://ec.europa.eu/europeaid/how/finance/dci_en.htm_en.

EU dále posílila svůj závazek týkající se vzdělávání v mimořádných situacích. Komise vyčlenila 11 milionů EUR na 18 humanitárních projektů, jejichž cílem je prostřednictvím vzdělávání podpořit děti zasažené konflikty a nacházející se ve složitých mimořádných situacích, včetně částky 1 milionu EUR určené na vzdělávání dětí postižených epidemií viru Ebola. Rozsah této iniciativy se každoročně rozšiřuje od roku 2012, kdy EU věnovala peníze za Nobelovu cenu míru dětem, jimž je odpírána možnost vyrůstat v míru. Do konce roku 2015 GŘ ECHO vyčlenilo částku více než 23 milionů EUR, přičemž z této částky bylo podpořeno více než 1,5 milionu dětí ve 26 zemích.

EU rovněž zahájila studii o umístování dětí do ústavní péče a možných alternativních řešeních péče v Asii, Africe a zemích Střední a Jižní Ameriky. Hlavním cílem této studie je zvýšit specifické znalosti a poskytnout vodítka pro případné budoucí činnosti související s otázkou dětí, které jsou na celém světě umístěny v ústavěch a jimž se nedostává rodičovské péče.

Pokud jde o mnohostrannou činnost Evropské unie, EU společně se skupinou latinskoamerických a karibských států (GRULAC) každoročně na půdě OSN předkládá dvě rezoluce o právech dítěte. Evropská unie stála rovněž v čele úsilí o přijetí rezoluce Rady OSN pro lidská práva „Směrem k lepším investicím v oblasti práv dítěte“ („Towards better investment in the rights of the child“) a rovněž rezoluce o právu na vzdělávání v rámci Třetího výboru Valného shromáždění OSN. Druhá z výše uvedených rezolucí vyzývá státy, aby mimo jiné zajistily právo všech dívek a chlapců na kvalitní, inkluzivní a ucelené vzdělávání, a to i pro děti se zdravotním postižením, aby zajistily rovný přístup pro děti náležející k původnímu obyvatelstvu a aby poskytly vzdělávání dětem v mimořádných situacích a chránily vzdělávání během ozbrojených konfliktů.

EU plně uznává vážné problémy, s nimiž se potýkají **starší lidé**, mimo jiné v oblasti zaměstnání, diskriminace, špatného zacházení a zanedbávání, jakož i důchodů. V roce 2015 se EU za účelem posílení ochrany lidských práv starších osob aktivně podílela na činnosti Otevřené pracovní skupiny pro otázky stárnutí, která se sešla v červenci 2015 v New Yorku, jakož i na diskusích na půdě Rady pro lidská práva věnovaných starším osobám. Tato zasedání představují významnou příležitost k výměně zkušeností, osvědčených postupů a politik, včetně zvážení konkrétních návrhů mezinárodního právního nástroje, mezi zástupci vlád, odborníky a aktéry občanské společnosti.

LGBTI⁴² osoby zaznamenaly v roce 2015 určitý pokrok směrem k rovnosti, přičemž v průběhu roku bylo dosaženo důležitých mezníků. Ve Spojených státech a v Mexiku byly legalizovány sňatky osob stejného pohlaví a v zemích, jako je Mosambik, přestaly být vztahy gayů a leseb trestným činem. Nicméně i přes tento pokrok čelila světová kampaň za přiznání všech lidských práv LGBTI osobám v jiných oblastech, včetně Afriky a Blízkého východu, řadě dílčích neúspěchů. Stále existuje zhruba 8 zemí, ve kterých je homosexualita považována za trestný čin, který je trestán smrtí, a v téměř 80 zemích jsou vztahy osob téhož pohlaví stále považovány za nelegální. Násilí páchané na LGBTI osobách je i nadále široce rozšířeným jevem na mnoha místech a stále je častá i diskriminace ve zdravotnictví, vzdělávání a dalších oblastech.

EU zastává v této otázce stále aktivnější úlohu. V roce 2015 EU upozornila na otázku LGBTI osob v rámci svých dialogů o lidských právech s Brazílií, Gruzíí, Ukrajinou, Mexikem, Turkmenistánem a Kyrgyzstánem. Tato otázka byla rovněž nastolena při jednáních s USA a Kanadou. Další fórum, kde se otázky LGBTI osob projednávaly, byl politický dialog podle článku 8 dohody z Cotonou s africkými, karibskými a tichomořskými státy. V této souvislosti byly otázky LGBTI osob projednávány v průběhu roku 2015 s Gambíí, Ugandou a Belize. Dne 17. května vydala vysoká představitelka, místopředsedkyně Komise Federica Mogheriniová prohlášení u příležitosti Mezinárodního dne proti homofobii, transfobii a bifobii jako projev solidarity s LGBTI osobami na celém světě v boji zaměřeném na ukončení diskriminace na základě sexuální orientace a genderové identity.

Pokud jde o finanční spolupráci, v současné době je v rámci evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) podporováno 10 projektů nevládních organizací zaměřených na rovnost LGBTI osob v celkové výši přibližně 8 milionů EUR. Cílem těchto projektů je zlepšit viditelnost organizací LGBTI osob, jejich přijetí a dialog s orgány v zájmu změny právních předpisů, bojovat proti homofobii, chránit LGBTI osoby před násilím a nabídnout LGBTI osobám a nevládním organizacím vzdělávací programy, informace a právní podporu.

⁴² Lesbické, gay, bisexuální, transgender a intersexuální osoby.

Na půdě OSN pokračuje EU v podpoře práce OSN a zejména v podpoře rezoluce o lidských právech, sexuální orientaci a genderové identitě (SOGI)⁴³, kterou v září 2014 přijala Rada OSN pro lidská práva. V červnu 2015 na 28. zasedání Rady OSN pro lidská práva podepsalo všech 28 členských států EU společné prohlášení o násilí a diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity. Dne 29. září uspořádala meziregionální základní skupina v oblasti LGBTI, jejímiž členy jsou i EU a některé z jejích členských států, na 70. valném shromáždění OSN v New Yorku doprovodnou akci na úrovni ministrů nazvanou Nikoho neopomenout: rovnost a začleňování v rozvojové agendě po roce 2015 („Leaving No One Behind: Equality and Inclusion in the post-2015 development agenda“). Mezi účastníky patřili rovněž místopředseda Komise Frans Timmermans a generální tajemník OSN Ban-Ki Moon. Ve spolupráci s dalšími partnery EU rovněž podpořila kampaň OSN proti homofobii a transfobii, která byla zahájena v srpnu 2015 v Tichomoří. Pokud jde o další regionální organizace, byla EU v této otázce aktivní v rámci OBSE a v průběhu roku 2015 se opětovně podílela na pořádání doprovodné akce u příležitosti zasedání o provádění závazků v oblasti lidského rozměru, která byla věnována netoleranci a diskriminaci LGBTI osob v zemích OBSE. V Radě Evropy učinila EU dne 17. června 2015 během zasedání Výboru ministrů prohlášení s cílem upozornit na potřebu zlepšení lidských práv LGBTI osob v Evropě a opětovně potvrdit svou podporu činnostem Rady Evropy zaměřeným na boj proti všem formám diskriminace.

Náklady plynoucí z vyloučení LGBTI osob

Dne 10. prosince se u příležitosti Mezinárodního dne lidských práv konalo 8. každoroční zasedání základní skupiny v oblasti LGBT, které se na základě studie Světové banky o vyloučení v Indii zabývalo zejména tím, jaké náklady má pro hospodářství vyloučení a diskriminace a jaké výhody mu přináší začlenění osob LGBT. EU podpořila debatu s obránci lidských práv LGBTI osob z celého světa, jejíž součástí byla diskuse týkající se přehlížení osob intersexuální orientace, rozvojové agendy OSN a zužujícího se prostoru pro občanskou společnost.

EU rovněž podporuje kampaň #FREEANDEQUAL.

⁴³ Rezoluce Rady pro lidská práva – Lidská práva, sexuální orientace a genderová identita (přijata dne 26. září 2014) – A/HRC/RES/27/32.

EU i nadále zahrnovala práva **osob se zdravotním postižením** do dialogů o lidských právech s řadou partnerských zemí a regionálních organizací.

EU je stranou Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením. Na 8. zasedání konference stran této úmluvy, které se konalo v červnu, EU představila hlavní aspekty, v nichž bylo při uplatňování úmluvy dosaženo pokroku, a vyjádřila svou podporu začlenění problematiky zdravotního postižení do cílů udržitelného rozvoje. EU rovněž společně s Evropským fórem zdravotně postižených uspořádala doprovodnou akci. V srpnu bylo provádění Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením v EU poprvé podrobeno přezkumu ze strany Výboru Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením na základě zprávy o provádění úmluvy v EU, kterou EU předložila OSN. Pokud jde o vnější vztahy, výbor ocenil tendenci zařazovat problematiku práv osob se zdravotním postižením do financování vnější činnosti EU, zahrnutí problematiky zdravotního postižení mezi prioritní oblasti v rámci sdělení EU o cílech udržitelného rozvoje na období po roce 2015, jakož i přijetí závěrů Rady týkajících se začleňování osob se zdravotním postižením do zvládání katastrof a její závazek používat sendajský rámec pro snižování rizika katastrof na období 2015–2030. Výbor také vydal řadu doporučení, jak lépe uplatňovat článek 11 (Rizikové situace a humanitární krize) a článek 32 (Mezinárodní spolupráce) Úmluvy o právech osob se zdravotním postižením.

V prosinci reagovala Komise na doporučení uvedené v závěrečných připomínkách výboru úmluvy přijetím Evropského aktu přístupnosti – návrhu směrnice týkající se dostupnosti určitých produktů a služeb.

Na zasedání ASEM⁴⁴ na vysoké úrovni věnovaném problematice zdravotního postižení, které se konalo ve dnech 29. a 30. října v čínském Pekingu, EU uvedla, že přístupu založenému na lidských právech, který předepisuje Úmluva o právech osob se zdravotním postižením, přikládá velký význam, a zdůraznila, že tento přístup by měl být uplatňován rovněž při řešení otázek vznikajících trhu v oblasti asistenčních technologií.

EU v rámci své rozvojové spolupráce zvyšuje finanční podporu na sociální začleňování a lidská práva osob se zdravotním postižením. Podpora je poskytována prostřednictvím projektů zaměřených na osoby se zdravotním postižením i výraznějším zohledňováním problematiky zdravotního postižení v rozvojové spolupráci obecně, například zajištěním přístupnosti.

⁴⁴ Setkání Asie–Evropa (ASEM) vzniklo v roce 1996 a od té doby se stalo klíčovým fórem pro dialog a spolupráci mezi Evropou a Asií.

Práva původních obyvatel a příslušníků menšin

Příslušníci menšin ve všech regionech světa čelí i nadále vážným hrozbám, diskriminaci a rasismu a jsou velmi často vyloučeni z plné účasti na hospodářském, politickém a společenském životě svých zemí. EU se na mnohostranných fórech zapojuje do podpory práv příslušníků menšin. Na výzvy, jimž čelí skupiny jako Romové či krymští Tataři, upozorňují držitelé mezinárodního mandátu, například zvláštní zpravodaj OSN pro problematiku menšin a vysoký komisař OBSE pro národnostní menšiny. V listopadu 2015 se EU také zúčastnila výročního fóra o otázkách menšin na téma menšiny v systému trestního soudnictví, kde podpořila několik doporučení týkajících se mimo jiné nestranného a nediskriminačního uplatňování práva. Součástí spolupráce EU s partnerskými zeměmi a její spolupráce zaměřené na podporu občanské společnosti, zejména prostřednictvím evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR), byla také opatření zaměřená na boj proti diskriminaci příslušníků menšin, včetně osob postižených diskriminací na základě příslušnosti k určité kastě, a na odstranění této diskriminace.

Původní obyvatelé se i nadále potýkali s otázkami svých lidských práv souvisejícími s půdou, a to i pokud jde o zabírání půdy a změnu klimatu.

EU prostřednictvím EIDHR podporuje společný projekt s Mezinárodní organizací práce (ILO) zaměřený na zlepšení přístupu původních obyvatel ke spravedlnosti a rozvoji prostřednictvím komunitního mechanismu monitorování. Projekt napomohl zařazení problematiky původních obyvatel do Agendy pro udržitelný rozvoj 2030.

Na 325. zasedání řídicího orgánu ILO v listopadu 2015 Evropská unie vyjádřila podporu iniciativě ILO, jejímž cílem je podpořit přístup původních obyvatel k inkluzivnímu a udržitelnému rozvoji.

V souladu s akčním plánem EU pro lidská práva a demokracii začala EU pracovat na posílené politice týkající se problematiky původního obyvatelstva v souladu s Deklarací OSN o právech původních obyvatel a se závěrečným dokumentem světové konference o původním obyvatelstvu konané v roce 2014 v New Yorku. V této souvislosti EU uspořádala konzultace s původními obyvateli. Ti v jejich rámci uvítali přístup EU, předložili cenné připomínky a doporučení a vyzvali k dlouhodobému dialogu s EU. V roce 2016 by měla být dokončena obnovená politika EU týkající se problematiky původního obyvatelstva.

Prioritou EU zůstalo odstranění **rasismu, rasové diskriminace, xenofobie a související nesnášenlivosti**. EU v rámci OSN i v rámci dialogů s partnerskými zeměmi a občanskou společností i nadále usiluje o zvyšování informovanosti a výměnu osvědčených postupů. EU přispěla zejména k činnosti Mezivládní pracovní skupiny pro účinné provádění Durbanské deklarace a akčního programu, výboru ad hoc pro vypracování doplňujících norem a Pracovní skupiny odborníků zaměřené na osoby afrického původu. Dále EU využívá každé příležitosti, včetně interaktivních dialogů s držiteli mandátu Rady pro lidská práva, vystoupit proti rasismu, rasové diskriminaci, xenofobii a související nesnášenlivosti a podpořit prosazování a ochranu lidských práv pro všechny, včetně osob afrického původu.

Podnikání a lidská práva

V roce 2015 se v mnoha částech světa nadále objevovaly zprávy o porušování občanských a politických, hospodářských, sociálních a kulturních práv v důsledku chování podniků. Mimo jiné šlo o útoky na pracovní práva, jakož i zabírání půdy a nucené vysídlování, jimž čelily venkovské komunity a komunity původních obyvatel, zejména v některých zemích v Asii a Latinské Americe.

Vzhledem k uvedeným skutečnostem podporovala EU činnost obránců lidských práv a prosazovala respektování lidských práv ze strany podniků v řadě třetích zemí, a to jak během pravidelných dialogů o lidských právech, tak i při setkáních ad hoc. Zvláštní zástupce EU pro lidská práva na problematiku podnikání a lidských práv jako na klíčovou prioritu upozorňoval při diskusích se strategickými partnery, mimo jiné s Jižní Afrikou a Brazílií a s Africkou unií. V září Evropská unie a Brazílie uspořádaly seminář na téma podnikání a lidská práva, v jehož průběhu se účastníci z orgánů a členských států EU, brazilské státní správy, OSN a brazilských a evropských podniků podělili o osvědčené postupy s cílem posílit dvoustrannou a vícestrannou spolupráci v této problematice.

EU nadále prosazovala obecné zásady v oblasti podnikání a lidských práv, schválené v roce 2011 jednomyslně na úrovni OSN, jako nejlepší politický nástroj pro řešení těchto otázek komplexním a nejučinnějším způsobem a pokročila v jejich provádění. Členské státy EU pokračovaly v přípravě národních akčních plánů v oblasti podnikání a lidských práv či sociální odpovědnosti podniků. Do konce roku 2015 přijalo národní akční plány v oblasti podnikání a lidských práv sedm členských států a dalších dvacet členských států dokončilo národní akční plány v oblasti sociální odpovědnosti podniků nebo v jejich přípravách výrazně pokročilo. V červenci 2015 byl přijat pracovní dokument útvarů Komise týkající se provádění obecných zásad OSN v oblasti podnikání a lidských práv, obsahující podrobnou analýzu stavu jejich provádění v rámci EU a ve vnější činnosti EU od přijetí sdělení o sociální odpovědnosti podniků v roce 2011⁴⁵. Komise je v rámci prosazování agendy v oblasti podnikání a lidských práv aktivní při další podpoře přijímání doplňujících nástrojů, jako jsou iniciativa OSN nazvaná Global Compact, pokyny Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj (OECD) pro nadnárodní podniky, deklarace ILO o zásadách pro nadnárodní společnosti⁴⁶ a norma ISO 26000 s názvem Pokyny pro oblast společenské odpovědnosti.

Pokud jde o technickou podporu, Komise v roce 2015 připravovala výzvu k podávání návrhů týkajících se provádění obecných zásad OSN v oblasti podnikání a lidských práv; výzva v rámci evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) bude zveřejněna v červenci 2016. Technická podpora pro některé země Společenství latinskoamerických a karibských států určená k přípravě národních akčních plánů byla navržena také v rámci nástroje partnerství. V návaznosti na seminář EU a Africké unie, uspořádaný v roce 2014 v Addis Abebě, EU poskytla technickou podporu na vytvoření rámce Africké unie na podporu odpovědného chování podniků v Africe.

Co se týče mnohostranného rámce, EU podporuje konsensuální přístup. Příkladem může být podpora pracovní skupiny OSN pro oblast podnikání a lidských práv, vytvořené v roce 2011. EU podporuje také projekt týkající se odpovědnosti a prostředků právní nápravy vedený Úřadem vysokého komisaře OSN pro lidská práva, jehož cílem je zlepšit přístup obětí závažného porušování lidských práv podniky k vnitrostátním prostředkům právní nápravy.

⁴⁵ Dokumenty SWD(2015) 144 final a KOM(2011)681.

⁴⁶ Uvedená deklarace ILO je trojstranná deklarace ILO týkající se zásad pro nadnárodní společnosti a sociální politiku.

V červenci se v rámci Rady pro lidská práva za předsednictví Ekvádoru poprvé sešla mezivládní pracovní skupina za účelem přípravy právně závazného mezinárodního nástroje v oblasti podnikání a lidských práv. Na jejím zahajovacím zasedání EU vyzvala k obnovení úsilí o provádění obecných zásad OSN a kriticky se vyjádřila ke skutečnosti, že mezivládní pracovní skupina se v praxi zaměří pouze na nadnárodní korporace, přestože k řadě porušení lidských práv dochází ze strany podniků na vnitrostátní úrovni. EU vyjádřila politování nad tím, že její žádost, aby se mezivládní pracovní skupina zaměřila na všechny typy podniků, byla zamítnuta. Další zasedání mezivládní pracovní skupiny se bude konat v říjnu 2016.

Sociální odpovědnost podniků a podnikání a lidská práva byly součástí dialogů s různými zeměmi a regiony. Například na konferenci ministrů práce a zaměstnanosti v rámci 5. setkání Asie–Evropa v prosinci 2015 byla přijata Sofijská deklarace obsahující komplexní kapitolu o „podpoře důstojné práce a bezpečnějších pracovišť v celosvětových dodavatelských řetězcích“.

4. Lidská práva ve všech vnějších politikách EU

Obchod

Obchodní politika může být ve spojení s dalšími vnějšími politikami EU, především rozvojovou spoluprací, účinným nástrojem podpory pokroku v oblasti lidských práv ve třetích zemích. EU je lídrem v oblasti začleňování cílů udržitelného rozvoje do obchodní politiky a přeměny obchodu v nástroj podpory udržitelného rozvoje na celém světě. Význam potenciálního příspěvku obchodní politiky k udržitelnému rozvoji byl znovu potvrzen na celosvětové úrovni v roce 2015 v rámci Agendy pro udržitelný rozvoj 2030.

EU v souladu se sdělením nazvaným Obchod pro všechny. Cesta k zodpovědnější obchodní a investiční politice⁴⁷ z října 2015 nadále pomáhá rozvojovým zemím, a především zejména rozvinutým a nejvíce potřebným zemím, začlenit se do celosvětového obchodního systému a získávat z obchodu co největší prospěch. Vychází při tom z politiky pomoci na podporu obchodu prosazované EU (Aid for Trade), jednostranných obchodních preferencí a dvoustranných a regionálních obchodních dohod. Ohled na lidská práva je začleňován do jednostranných preferencí (zejména do systému GSP+), do politiky kontrol vývozu EU a do dvoustranných dohod EU o volném obchodu.

Pokud jde o jednostranné preference, současné nařízení o systému všeobecných celních preferencí (GSP) se používá od 1. ledna 2014. V rámci nového systému jsou čtrnácti zemím poskytovány mimořádně výhodné obchodní preference (GSP+), což přispívá k prosazování dodržování dvaceti sedmi mezinárodních úmluv (včetně nejdůležitějších úmluv o lidských a pracovních právech). Dialog probíhající mezi EU a zeměmi zvýhodněnými v rámci režimu GSP+ o provádění těchto úmluv byl během roku 2015 intenzivní a EU zavedla dodatečné inovativní způsoby poskytování podpory pro uplatňování, vymáhání a monitorování příslušných dohod v oblasti lidských práv a úmluv ILO. První zpráva o monitorovacím cyklu GSP+ byla zveřejněna začátkem roku 2016.

Součástí celosvětové výzvy evropského nástroje pro demokracii a lidská práva (EIDHR) z roku 2015 je podpora a posílení aktérů občanské společnosti v rámci příspěvku k monitorování a účinnému provádění příslušných 27 úmluv ratifikovaných zeměmi zvýhodněnými v rámci režimu GSP+ (5 milionů EUR). Vybrané projekty přispějí k zajištění toho, aby organizace občanské společnosti v zemích zvýhodněných v rámci režimu GSP+ mohly řádně monitorovat porušování lidských práv.

Pokud jde o kontroly vývozu, probíhá revize nařízení (ES) č. 1236/2005 o obchodování se zbožím, které by mohlo být použito pro trest smrti nebo mučení⁴⁸, a v jednáních o návrhu změn předloženém Komisí bylo dosaženo značného pokroku. V posledním čtvrtletí roku 2015 Evropský parlament a Rada stanovily své postoje k této záležitosti a zahájily proces dialogu s Komisí s cílem dokončit jej během roku 2016.

⁴⁷ Dokument COM(2015) 497 final:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-13111-2015-INIT/cs/pdf>

⁴⁸ Prováděcí nařízení Komise (EU) č. 1352/2011 ze dne 20. prosince 2011.

Komise pracovala na aktualizaci nařízení Rady č. 428/2009⁴⁹, kterým se zavádí režim Společenství pro kontrolu vývozu, přepravy, zprostředkování a tranzitu zboží dvojího užití, včetně řešení problematiky kontrol technologií sledování s cílem omezit potenciální rizika spojená s nekontrolovaným vývozem výrobků v oblasti informačních a komunikačních technologií, které by mohly být zneužity k porušování lidských práv. V roce 2015 bylo zahájeno předběžné posouzení dopadů pro účely revize tohoto nařízení a návrh revize by měl být předložen na podzim 2016.

Evropská komise se zavázala, že bude problematiku lidských práv v relevantních případech začleňovat do svých posouzení dopadu prováděných u legislativních a nelegislativních návrhů, prováděcích opatření a iniciativ v oblasti obchodní politiky, jež mají významné hospodářské, sociální a environmentální dopady. Pro základní a lidská práva byl vyvinut zvláštní referenční nástroj⁵⁰.

U obchodních a investičních dohod je do všech posouzení dopadu a posouzení dopadu na udržitelnost prováděných od roku 2012 příslušnými útvary Komise⁵¹ systematicky zařazována analýza potenciálních dopadů na lidská práva. Posouzení dopadu na udržitelnost jsou podrobnější posouzení prováděná pro všechna významná obchodní jednání během vyjednávacího procesu.

Za účelem zlepšení posuzování dopadu iniciativ v oblasti obchodu a investic na lidská práva se od roku 2015 při analýze prováděné v rámci posuzování dopadu nových iniciativ v oblasti obchodní politiky a posuzování jejich dopadu na udržitelnost postupuje podle zvláštních pokynů zveřejněných Komisí v témže roce. To je případ posouzení dopadu na udržitelnost prováděného v případě dohody o ochraně investic mezi EU a Myanmar/Barmou od září roku 2015, jež má být dokončeno v první polovině roku 2016.

⁴⁹ Nařízení Rady (ES) č. 428/2009 ze dne 5. května 2009.

⁵⁰ Nástroj pro zlepšování právní úpravy č. 24.

⁵¹ Používaná metodika vychází z pokynů pro zohledňování základních práv při posuzování dopadu, vypracovaných útvary Komise v roce 2011, SEC(2011) 567 final:
http://ec.europa.eu/justice/fundamental-rights/files/operational-guidance_en.pdf.

A pokud jde o mnohostrannou úroveň, EU podporuje Smlouvu o obchodu se zbraněmi, jejímž cílem je zvýšit odpovědnost a transparentnost v oblasti obchodu se zbraněmi a jež vstoupila v platnost na konci roku 2014. Tato smlouva mimo jiné požaduje, aby bylo při rozhodování o vývozu zbraní povinně posuzováno riziko využívání zbraní k vážnému porušování lidských práv nebo mezinárodního humanitárního práva či k usnadňování takového porušování, a to včetně aktů genderového násilí. Toto posouzení rizika doplňuje zákaz vývozu zbraní, pokud by mohly být používány při páčání genocidy, zločinů proti lidskosti, k vážným proviněním proti ustanovením Ženevské úmluvy, k útokům zaměřeným na civilisty nebo k jiným válečným zločinům definovaným v příslušných mezinárodních úmluvách.

V této souvislosti EU v roce 2015 pokračovala v prosazování ratifikace Smlouvy o obchodu se zbraněmi všemi členskými státy OSN. Kromě tohoto úsilí na diplomatické úrovni byla v rámci programu na podporu provádění Smlouvy o obchodu se zbraněmi financovaného EU řadě zemí (zatím jedenácti) poskytnuta technická pomoc na posílení jejich národních systémů v souladu s požadavky smlouvy.

Rozvojová spolupráce

Evropská unie přijala závazek, že bude do své rozvojové spolupráce začleňovat lidská práva. V návaznosti na přijetí pracovního dokumentu útvarů Komise s názvem Přístup k rozvojové spolupráci založený na právech, zahrnující veškerá lidská práva⁵² a následných závěrů Rady⁵³ v roce 2014, představujících soubor nástrojů v podobě konkrétních pokynů, začala EU tento přístup založený na právech postupně začleňovat do svých rozvojových programů. Cílem je nejen „neublížit“ tím, že se vyhneme nezamýšleným negativním dopadům rozvojové činnosti pro všechny příjemce, nýbrž tak „konat maximální dobro“ konkrétním a přímým přispěním k naplnění jejich lidských práv, která jsou považována za prostředek i cíl rozvojové spolupráce. Komise začlenila přístup založený na právech do klíčových dokumentů, mimo jiné například do identifikačních přehledů forem pomoci, systému monitorování projektů, tabulky kritérií pro hodnocení projektů a do plánů spolupráce s občanskou společností. Na místní úrovni již některé delegace EU začlenily přístup založený na právech do svého plánování.

Projekty financované EU jsou postupně vypracovávány podle přístupu založeného na právech. V roce 2015 navíc probíhaly práce na přípravě programu na podporu odborné přípravy delegací EU a jiných zaměstnanců EU týkající se uplatňování přístupu založeného na právech, který má být spuštěn do začátku roku 2016.

Naplánováno je první hodnocení provádění souboru nástrojů.

⁵² SWD(2014) 152 final, Brusel, 30. dubna 2014.

⁵³ Závěry Rady o přístupu založeném na právech přijaté v květnu 2014:
<http://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9987-2014-INIT/cs/pdf>.